

PAŃSTWO I SPOŁECZEŃSTWO

STATE AND SOCIETY

E-ISSN 2451-0858 ISSN 1643-8299

ROK XXII: 2022, NR 2

DOI: 10.48269/2451-0858-pis-2022-2-002

Data wpłyńięcia: 4.09.2022

Data akceptacji: 18.09.2022

KONCEPCJE REWITALIZACJI TRZECZ FRAGMENTÓW DZIELNICY CHAOYANG W PEKINIE: RITAN PARKU, ULICY YABAOLU I MECZETU NANXIAPU. O NOWATORSKICH DOŚWIADCZENIACH POLSKO-CHIŃSKICH WARSZTATÓW PROJEKTOWYCH

Katarzyna Banasik-Petri

doc. dr inż. arch., Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego,
Wydział Architektury i Sztuk Pięknych
ORCID: 0000-0002-2375-920X

Piotr Urbanowicz

mgr inż. arch., Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego,
Wydział Architektury i Sztuk Pięknych
ORCID: 0000-0002-8950-8358

Streszczenie

W ramach współpracy Wydziału Architektury i Sztuk Pięknych Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego z Tsinghua University School of Architecture w Pekinie zorganizowane zostały polsko-chińskie warsztaty projektowe, które odbyły się w semestrze letnim w 2019 r. Tematami były zagadnienia wynikające z transformacji ekonomicznej, gospodarczej i kulturowej Pekinu, w konsekwencji implikującej konieczność znalezienia nowych rozwiązań urbanistyczno-architektonicznych. Polscy i chińscy studenci pod kierunkiem kadry naukowej swoich uczelni opracowali koncepcyjne projekty rewitalizacji trzech wybranych obszarów miejskich w dzielnicy Chaoyang w Pekinie: Ritan Parku, ulicy Yabaolu i obszaru meczetu Nanxiapo. Na prace projektowe przewidziano jeden semestr. Efekty warsztatów zostały zaprezentowane w czasie przeglądu prac w czerwcu 2019 r. na Wydziale Architektury i Sztuk Pięknych KAAFM, który chińscy studenci odwiedzili wraz ze swoim koordynatorem projektu. Celem artykułu jest

analiza doświadczeń zgromadzonych podczas pracy dydaktycznej, porównanie efektów rozwiązań projektowych polskich i chińskich studentów, określenie różnic wynikających z odmiennych kultur i podejść projektowych oraz przedstawienie uzyskanych rezultatów.

Słowa kluczowe: współczesna architektura Chin, rewitalizacja w Chinach, Pekin, Ritan Park, ulica Yabaolu, islamska architektura w Chinach

Concepts of revitalization of three parts of Chaoyang districts in Beijing: Ritan Park, Yabaolu Street and the Nanxiapo Mosque. The experiences of Polish – Chinese design workshops Abstract

In 2019, during the summer semester, the Architecture Faculty of Andrzej Frycz Modrzewski Krakow University and Tsinghua University School of Architecture in Beijing organized design workshops as a part of the cooperation between the two institutes. The topics of the workshops entailed the need to find urban and architectural solutions as a response to Beijing's economic and cultural transformations. Under the guidance of the academic staff of their universities, Polish and Chinese students developed conceptual projects to revitalize three selected urban areas in the Chaoyang district in Beijing: Ritan Park, Yabaolu Street, and the Nanxiapo Mosque area. One semester was scheduled to work on design work. The results of the workshops were demonstrated on June 2019 at the Architecture Faculty of Andrzej Frycz Modrzewski Krakow University, also attended by Chinese students and their project coordinators. The article aims to analyze the experiences from the didactic work, compare the effects of Polish and Chinese students' design solutions, identify differences between cultures and approaches to the project, and to present the results.

Key words: contemporary Chinese architecture, revitalization in China, Beijing, Ritan Park, Yabaolu Street, Islamic architecture in China

„Nie ma nic bardziej praktycznego niż dobra teoria”,
Kurt Lewin¹

Wprowadzenie

Specyfika nauczania zawodu architekta związana jest z misją i standardami, jakie absolwent kierunku architektura powinien spełniać po ukończeniu studiów zarówno w Polsce², jak i na świecie. Zakres wiedzy, umiejętności i kompetencji

¹ Kurt Lewin – jeden z najśłynniejszych XX-wiecznych psychologów. W swojej teorii określił, jakie podstawowe i niezbywalne cechy musi posiadać rzetelna hipoteza naukowa: zdolność adekwatnego wyjaśniania tego, co jest, oraz równie adekwatnego przewidywania tego, co będzie. Uważał, że jeżeli choć jeden z tych warunków nie jest spełniony, nie ma nauki. Jest co najwyżej jej parodia.

² W Polsce na wszystkich uczelniach prowadzących kierunek architektura obowiązuje proces kształcenia regulowany przez Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia

przyszłych architektów narzuca kadrze akademickiej testowanie i wprowadzanie metod dydaktycznych, które przybliżą adeptów architektury do rzeczywistych zagadnień projektowych, z którymi będą się oni mierzyć w przyszłej pracy zawodowej.

Studenckie warsztaty architektoniczne należą do jednej z głównych metod dydaktycznych uzupełniających program kształcenia. Ich formy mogą być zróżnicowane pod względem zakresu tematu, czasu trwania, miejsca, w którym się one odbywają, oraz uczestników. Zbigniew Paszkowski i Jakub Gołębiowski podają ogólną definicję warsztatu (według Jeffa Brooksa-Harrisa i Susan Stock-Ward), według której jest to

[...] krótkoterminowe doświadczenie edukacyjne, które zachęca do aktywnego, opartego na doświadczeniu uczenia się i wykorzystuje różnorodne zajęcia edukacyjne w celu zaspokojenia potrzeb uczniów, z możliwymi akcentami warsztatowymi: rozwiązywanie problemów, budowanie umiejętności, zwiększanie wiedzy, zmiana systemowa, świadomość osobista/ samodoskonalenie³.

Szczególną rolę w edukacji, według tej reguły, zajmują warsztaty międzynarodowe, w których udział różnych jednostek naukowych daje możliwość wymiany i porównania doświadczeń oraz sposobów rozwiązywania problemów. Ta forma edukacji jest jedną z podstawowych, sprawdzonych metod rewizji podejść do rozwiązywania aktualnych problemów urbanistyczno-architektonicznych, dzięki wspólnej pracy studentów i kadry naukowej na przykładzie konkretnych lokalizacji i projektów.

Bardziej zaawansowaną formą edukacyjną, wymagającą większego przygotowania i wiedzy dotyczącej metodologii nauczania, są warsztaty architektoniczne wykorzystujące metodę *Project/Problem Based Learning* (PBL) – nauczanie oparte na rozwiązywaniu problemu. Główną zaletą tej metody jest to, że studenci rozwiązują konkretne zadanie, które wynika z praktyki i jest osadzone w realiach, co przygotowuje ich do przyszłego życia zawodowego i społecznego przy jednoczesnym zdobywaniu wiedzy⁴. Agata Twardoch uważa ją za jedną z kluczowych w edukacji architektoniczno-urbanistycznej. Podkreśla jedną z ważniejszych cech tej metody w świetle prezentowanych warsztatów, jaką jest

18 lipca 2019 r. w sprawie standardu kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu architekta (Dz.U. 2019, poz. 1359), określający szczegółowo kompetencje, wiedzę i umiejętności, jakie student powinien uzyskać po zakończeniu studiów architektonicznych I i II stopnia.

³ J.E. Brooks-Harris, S.R. Stock-Ward, *Workshops: Designing and Facilitating Experiential Learning*, United States of America, SAGE Publications Ltd. 1999, cyt. za: Z.W. Paszkowski, J.I. Gołębiowski, *International design workshops as an intensive form of architectural education*, „World Transactions on Engineering and Technology Education” 2020, vol. 18, no. 1, s. 52. Tłum. K.B.-P.

⁴ Por. E. Multan, *Metoda problemowa (PBL) w procesie dydaktycznym uczelni wyższej*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach. Administracja i Zarządzanie” 2017, nr 113, s. 169–184.

reprezentatywność⁵. Czołowe uczelnie kształcące w dziedzinie architektury, na czele z Uniwersytetem Harvarda, od lat stosują PBL. W Polsce metoda ta używana jest z powodzeniem na kilku wydziałach architektury.

Wydział Architektury i Sztuk Pięknych Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego (WAIŚP KAAFM) od lat stosuje obie metody dydaktyczne, współpracując z ośrodkami naukowymi w Japonii i Chinach. Wydział zorganizował warsztaty we współpracy z Makoto Shin Watanabe z uniwersytetu w Tokio (2020)⁶ i warsztaty z czołowym światowym biurem architektonicznym Kengo Kuma and Associates (2020)⁷. Dzięki wspólnym projektom uzupełnianym wykładami architektów z pracowni Araty Isozakięgo, Kengo Kuma oraz chińskich architektów i naukowców z Wydziału Architektury Uniwersytetu Tsinghua, studenci mogą bezpośrednio zdobywać praktyczną wiedzę o zawodzie. Wieloletnia współpraca zaowocowała (z inicjatywy Krzysztofa Ingardena i Wanga Lu⁸) pomysłem zorganizowania w 2019 r. międzynarodowych chińsko-polskich

⁵ Twardoch w artykule *Architektury nie można się nauczyć w szkole, czyli hands-on experience w edukacji architektonicznej i urbanistycznej* („Autoportret”, 17.01.2019, <https://autoportret.pl/artykuly/architektury-nie-mozna-nauczyc-sie-w-szkole-czyli-hands-on-experience-w-edukacji-architektonicznej-i-urbanistycznej/> [dostęp: 17.07.2022]), podkreśla ważną rolę metody PBL w procesie kształcenia przyszłych architektów. Wskazuje trzy niezbędne kompetencje edukacji, czyli nauczanie poprzez projekty: „(1) zanurzenie (immersja) – studenci, w grupach, są «zanurzeni» w projekt, którego zakres i złożoność przekraczają możliwości pojedynczego studenta; (2) reprezentatywność – praca i sam proces są najbardziej zbliżone do tego, co spotykać będzie studentów w ich przyszłej profesji, forma pracy najbardziej jak to możliwe przypomina warunki przyszłego środowiska pracy; (3) umowa społeczna – studenci są odpowiedzialni nie tylko indywidualnie za swoją pracę, ale także za pracę całego zespołu, dzielą się odpowiedzialnością w zespole i uczą się od siebie nawzajem”.

⁶ W 2020 r. z inicjatywy dziekana WAIŚP KAAFM we współpracy z Kołem Naukowym HAUZ 07 i Stowarzyszeniem dla Edukacji Architektonicznej oraz Uniwersytetem Hosei w Tokio zorganizowano wspólne studio projektowe studentów polskich i japońskich. Tematem projektu w ramach studia była rewaloryzacja układu osiedla Nishi-Yamato Danchi zbudowanego na przedmieściach Tokio w latach 1960–1970. Projekt miał na celu rozwiązanie problemu w sferach: urbanistycznej, architektonicznej i demograficznej, pojawiającego się w obliczu starzenia się mieszkańców oraz zmian, które następują w sposobie życia zarówno w skali człowieka, jak i osiedla, dzielnicy, miasta. Ze względu na obostrzenia pandemiczne spotkania odbywały się w trybie online. Warsztaty zakończyły się wspólną prezentacją projektów studentów polskich i japońskich, ich oceną oraz dyskusją.

⁷ Na WAIŚP KAAFM w roku 2020 odbyły się polsko-japońskie warsztaty architektoniczne zrealizowane na studiach Master of Architecture. Tematem było twórcze wykorzystanie złącz cieśliskich charakterystycznych dla tradycyjnego budownictwa Podhala i Orawy. Warsztaty – ze względu na pandemię – przebiegały w formie zdalnej. Rezultatem prac była instalacja przestrzenna *Chmura / The Cloud* oraz prezentacja prac studenckich pokazana na wystawie „Kengo Kuma. Eksperyment – Materiał – Architektura” w Muzeum Sztuki i Techniki Japońskiej Manggha (15 grudnia 2021 – 3 maja 2022).

⁸ Współpraca Ingardena i Lu rozpoczęła się w 2017 r., kiedy przygotowali oni przekrojową wystawę dotyczącą współczesnej architektury chińskiej pt. „Modernizm udomowiony. Współczesna architektura chińska” w Galerii Europa – Daleki Wschód w Muzeum Manggha w Krakowie. Prezentowana tematyka i projekty ukazywały nowe tendencje w architekturze chińskiej na tle dynamicznie rozwijającej się architektury wielkomiejskiej.

warsztatów architektonicznych. Poprzedziła je wizyta studialna polskich studentów z Koła Naukowego HAUZ 07 wraz z kadrą naukową KAAFM (w składzie Krzysztof Ingarden, Wojciech Kosiński, Katarzyna Petri i Piotr Urbanowicz) w Pekinie w kwietniu 2019 r., podczas której polscy i chińscy studenci zapoznali się z przygotowaną przez stronę chińską lokalizacją i tematami planowanych warsztatów projektowych. Ważnym aspektem z punktu widzenia metody PBL było spotkanie studentów z przedstawicielami chińskich inwestorów i urzędów oraz wizyta kadry naukowej w Ambasadzie RP w Pekinie. Dzięki spotkaniu z przedstawicielami różnych środowisk, zarówno ze strony chińskiej, jak i polskiej dyplomacji, studenci wysłuchali różnych opinii na temat lokalizacji, a także sugestii funkcjonalnych i programowych jakie mogłyby być włączone w koncepcję rewitalizacji okolicy.

Temat warsztatów dotyczył rewitalizacji terenów dynamicznie zmieniającej się dzielnicy Chaoyang. Obszar wokół historycznej Świątyni Słońca w Ritan Parku wraz z terenami do niego przyległymi, m.in. podupadającą rosyjską dzielnicą handlową wzdłuż ulicy Yabaolu oraz muzułmańskim ośrodkiem religijno-kulturalnym przy meczecie Nanxiapo, był impulsem do podjęcia dyskusji projektowej nad architektoniczno-urbanistycznymi sposobami rozwiązania problemów kulturowych, społecznych, gospodarczych i przestrzennych. Studenci wraz z kadrą naukową podjęli próbę analizy możliwości uwspółcześnienia istniejących rozwiązań parkowych pod względem funkcji, kompozycji oraz estetyki. Tematem dyskusji była także reorganizacja istniejącej ekspansywnej, chaotycznej i komercyjnej zabudowy wokół parku i rewitalizacja kwartału wzdłuż ulicy Yabaolu oraz metody wyeksponowania kompozycyjnego zabytkowego meczetu, ukrytego w istniejącej tkance miejskiej. W czasie warsztatów pod ogólnym tytułem „Re-imagining Ritan Park and Yabaolu Road” powstało 15 projektów, które zostaną zaprezentowane w poszczególnych grupach tematycznych.

Nowe tendencje urbanistyczno-rewitalizacyjne w Chinach

Zmiany zachodzące od lat 80. XX w. po dojściu do władzy Li Xianniana, a później Deng Xiaopinga, rozpoczęły nową erę w polityce Chińskiej Republiki Ludowej (ChRL). Wprowadzenie reform wolnorynkowych, otwarcie na świat, a także współpraca ze Stanami Zjednoczonymi spowodowały wyraźne zmiany w chińskiej ekonomii, gospodarce i sytuacji społecznej, implikując przeobrażenia miast i terenów wiejskich kraju.

Modernizacja po komunistycznych rządach poprzedników Li Xianniana zaowocowała m.in. stworzeniem stref ekonomicznych otwartych dla kapitału zagranicznego oraz porządkowaniem terenów zdegradowanych przez ośrodki przemysłowe. W wyniku politycznych decyzji nastąpił dynamiczny rozwój miast i regionów, co miało bezpośrednie przełożenie na planowanie przestrzenne

oraz podejście do współczesnej architektury. Zmiany te wyraźne zarysowują się w architekturze i urbanistyce m.in. Pekinu. Do Chin w celu wspólnej pracy nad planowym rozwojem zapraszani są architekci, eksperci i konsultanci z całego świata. Przykładem ilustrującym skalę zmian rewitalizacyjnych jest „Project on the City I: Great Leap Forward” – projekt obszaru megapolis czterech miast: Shenzhen, Dongguan, Zhuhai i Guangzhou w Delcie Rzeki Perłowej, w którym do 2020 r. według prognoz zamieszkać miało 36 mln osób. Badania i koncepcja opracowane zostały przez Rema Koolhaasa z pracowni OMA, chińskich naukowców i studentów Harvard Graduate School of Design w 1996 r.⁹

W samym Pekinie od lat 90. wyznaczono ok. 17 stref ekonomicznych mających na celu rozwój różnych dziedzin gospodarki, dążących do powstania megaglomeracji na zasadzie zrównoważonego rozwoju¹⁰. Takie działania rządu pokazują skalę przemian planowanych w XXI w. (il. 1).

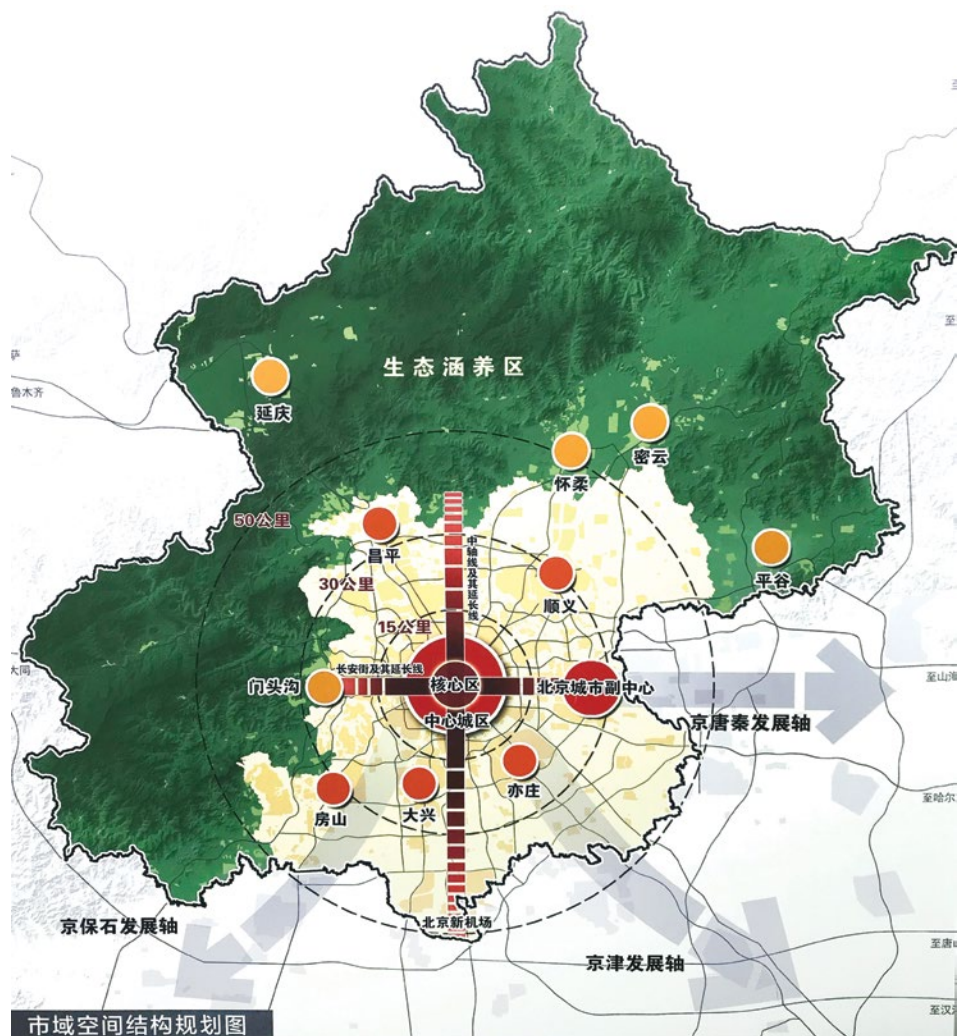
W przeciwieństwie do swoich poprzedników politycznych z Mao Zedongiem na czele, dla których miasto stanowiło ośrodek burżuazyjnego konsumpcjonizmu, handlu i spekulacji, i którzy przez dziesięciolecia doprowadzali wiele miast chińskich do upadku i marginalizacji, obecna władza stawia na urbanizację, rewitalizację i modernizację wyniszczonych terenów miejskich. Poprzednie decyzje o lokowaniu ośrodków przemysłowych w centrach miast, kopiowane z marksistowskiej ideologii radzieckiej, doprowadziły do „rozlania” miast i degradacji obszarów zarówno miejskich, jak i wiejskich, które z czasem stały się „kulturową pustynią”¹¹. Najbardziej destrukcyjnym okresem dla szeroko pojętej kultury chińskiej była „rewolucja kulturalna”¹², której hasło stanowiła likwidacja „czterech starych rzeczy”. Mao Zedong i jego poplecznicy za przeżytki burżuazyjnego społeczeństwa uznali: stare idee, starą kulturę, stare zwyczaje i stare nawyki. Niszczono m.in. zabytki sztuki i architektury, sklepy z antykami, prywatne księgozbiory i stare meble, zakazywano również tradycyjnego puszczenia latawców

⁹ „Project on the City I: Great Leap Forward” pracowni OMA dotyczył projektu dwóch specjalnych Stref Ekonomicznych w Delcie Rzeki Perłowej. Przedsięwzięcie odnosiło się do połączenia eksperymentów komunizmu i kapitalizmu, które stworzyły całkowicie nową substancję miejską. „Great Leap Forward” opierał się na badaniach terenowych przeprowadzonych w 1996 r. i składał się z serii powiązanych ze sobą koncepcji badających złożony układ urbanistyczny, wynikający z uwarunkowań politycznych. Efektem prac badawczych była m.in. obszerna publikacja pt. *Great Leap Forward. Harvard Design School project on the city*, eds. Ch.J. Chung, J. Inaba, R. Koolhaas, Sze Tsung Leong, design A. Chung, commentary Qingyun Ma, Taschen, Koln 2001.

¹⁰ *Economic Development Areas in Beijing. Summary Information*, Swiss Business Hub China, Beijing, January 2013, https://www.sinoptic.ch/textes/eco/2013/201301_SBH.China_Beijing_Development.zones_1301.pdf [dostęp: 30.08.2022].

¹¹ „Kulturowa pustynia” to socjologiczno-urbanistyczny termin określający ideologicznie zaplanowaną destrukcję miejsca w celu wprowadzenia nowych utopijnych zmian przestrzennych. Termin zaczerpnięty z artykułu M. Cracium, *Ideology Shenzhen*, [w:] *Great Leap Forward...*, op. cit., s. 111.

¹² Wielka Proletariacka Rewolucja Kulturalna rozpoczęła się za rządów Mao Zedonga i trwała od 1966 do 1976 r.

Il. 1. Schemat ukazuje rozwój Pekinu do roku 2020 z założeniem powiększenia obszaru miasta dla 23 mln mieszkańców. Zgodnie z projektem planu władze miejskie Pekinu przeniosą się z centrum miasta do podmiejskiej dzielnicy Tongzhou. Miasto będzie się rozwijać wzdłuż dwóch osi: alei Changan (oś wschód-zachód z widoczną dzielnicą Cha) i osi centralnej (łączącej południe miasta z północą). Planowanych jest 6 centralnych okręgów: Dongcheng, Xicheng, Chaoyang, Haidian, Fengtai i Shijingshan, oraz 10 dzielnic podmiejskich: Mentougou, Fangshan, Shunyi, Daxing, Yizhuang, Changping, Pinggu, Huairou, Miyun i Yanqing, w tym 17 stref ekonomicznych. Stan na rok 2019. Zdjęcie z wystawy w Beijing Planning Exhibition Hall. Źródło: z archiwum autorki K.B.-P.

czy przedstawień opery chińskiej. Według oficjalnych danych w samym tylko Pekinie zniszczono 4922 zabytki spośród 6843¹³. Tak rozpoczęty proces ogarnął cały kraj, a materialne świadectwa historii minionych epok rozbiegano, usuwano i dewastowano na wielką skalę jeszcze do lat 80. Działania te doprowadziły do bezpowrotnego wymazania wielu wspaniałych dzieł architektonicznych i tradycyjnego budownictwa z krajobrazu miast chińskich. W ich miejsca powstały zakłady przemysłowe, architektura mieszkaniowa i usługowa, oparte na przeciętnych modernistycznych wzorcach socjalistycznych¹⁴. Niektóre zabytki ocalały, np. te które zostały zaadaptowane na urzędy komunistycznego rządu oraz placówki państwowe¹⁵. Przykładem może być świątynia Dongyue (Świątynia Wschodniego Szczytu), największa świątynia taoizmu Zhengyi w Pekinie, gdzie obecnie ma swoją siedzibę Muzeum Sztuki Ludowej. Jej 700-letnia historia odzwierciedla losy wielu historycznych budowli, zwłaszcza tych związanych z religią taoistyczną. Świątynia została ograbiona z zabytkowych posągów i całego wyposażenia, część murów wyburzono, a pozostałe budynki przeznaczono na pomieszczenia Biura Bezpieczeństwa Publicznego, zajmującego obiekt do lat 90. Obiekt zrewaloryzowano i objęto ochroną dopiero w 2000 r.¹⁶

Władze chińskie w odbudowie i ochronie zabytków oraz powrocie do korzeni wielowiekowej historii i tradycji dostrzegają obecnie przede wszystkim potencjał komercyjny, ale też możliwości ideowe i wizerunkowe. Znaczący Chin Ian Johnson podkreśla, że: „Odtworzenie tradycyjnych wartości jest jedną z kluczowych polityk wewnętrznych chińskiego przywódcy Xi Jinpinga [...]”¹⁷.

Na fali odwilży w 1985 r. Chiny ratyfikowały Konwencję w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturowego i naturalnego, przyjętą przez UNESCO w roku 1972. Na mocy tego aktu rozpoczęto aktywną identyfikację i ochronę chińskich zabytków. Pierwszym obiektem wpisanym w 1987 r. na listę UNESCO był pałac cesarski w Pekinie¹⁸ (il. 2). Kolejnym dokumentem

¹³ M. Meyer, *The Last Days of Old Beijing: Life in the Vanishing Backstreets of a City Transformed*, Bloomsbury, New York 2009, s. 288.

¹⁴ Autorzy odwołują się w tym miejscu do szczegółowych omówień zagadnień związanych ze współczesną architekturą chińską zawartych w artykułach: K. Ingarden, *Współczesna architektura chińska Drugiej Fali – Modernizm Udomowiony*, „Państwo i Społeczeństwo” 2018, nr 2, s. 95–108; idem, *Modernizm udomowiony, współczesna architektura chińska / Localized modernism, contemporary chinese architecture*, „Teka Komisji Urbanistyki i Architektury PAN Oddział w Krakowie” 2017, t. XLV, s. 653–659 oraz w katalogu wystawy *Modernizm udomowiony. Współczesna architektura chińska*, red. A. Oleśkiewicz, tłum. J. Juruś, Muzeum Sztuki i Techniki Japońskiej Manggha, Kraków 2017.

¹⁵ M. Meyer, *op. cit.*, s. 288.

¹⁶ *Ibidem*, s. 275.

¹⁷ I. Johnson, *My Beijing: The Sacred City*, „New York Times”, 1.05.2017, <https://www.nytimes.com/2017/05/01/travel/beijing-china-history-sacred-city-temples-culture.html> [dostęp: 16.07.2022]. Tłum. K.B.-P.

¹⁸ Nadzrędnym i aktualnym dokumentem regulującym ochronę zabytków w Chinach jest *Law of the People's Republic of China on the Protection of Cultural Relics* [ustawa Chińskiej Republiki

Il. 2. Zakazane Miasto wpisane na listę UNESCO w 1987 r. Panorama ze Wzgórza Węglowego w parku Jingshan ukazująca widok na południową stronę osi *cardo*, założenia planistycznego starożytnego Pekinu. Źródło: z archiwum autorki K.B.-P.

chroniącym zabytki w duchu konwencjonalnych koncepcji konserwatorskich przyjętych przez międzynarodową społeczność zawodową był dokument *Principles for the Conservation of Heritage Sites in China* (the „China Principles”) [Zasady ochrony obiektów dziedzictwa kulturowego w Chinach, tzw. zasady chińskie] ogłoszony w 2000, a wydany w 2002 r.¹⁹ Jest to kodeks praktyk ochrony dziedzictwa dla profesjonalistów zajmujących się konserwacją i kamień milowy w historii ochrony chińskiego dziedzictwa kulturowego. Kodeks jest sukcesywnie uzupełniany i dostosowywany do nowych wyzwań, dzięki zdobytym doświadczeniom i międzynarodowym konsultacjom pod auspicjami m.in. Międzynarodowej Rady Ochrony Zabytków i Miejsc Historycznych (ICOMOS)²⁰.

Ludowej o ochronie zabytków kultury] przyjęty w dniu 19 listopada 1982 r., zmieniony w dniu 29 czerwca 1991 r., i ponownie poprawiony w dniu 28 października 2002 r.

¹⁹ Zob. The Getty Conservation Institute, *Principles for the Conservation of Heritage Sites in China* (Revised 2015), https://www.getty.edu/conservation/publications_resources/pdf_publications/china_principles_revised_2015.html [dostęp: 17.10.2022].

²⁰ Kuanghan Li, *Contemporary Value behind Chinese Heritage*, [w:] *Values in Heritage Management: Emerging Approaches and Research Directions*, eds. E. Avrami, S. Macdonald, R. Mansson, D. Myers, The Getty Conservation Institute, Los Angeles 2019, s. 97–99.

Transformacja przestrzeni miejskich i wiejskich przez ostatnich 40 lat jest realizowana w Chinach na wielką skalę na podstawie wysoce profesjonalnych, minimum 15-letnich, planów sporządzanych pod auspicjami Ministerstwa Planowania. Logika i precyzja planów urbanistycznych związanych z rozwojem miast chińskich od wieków podporządkowywana jest obowiązującej ideologii²¹. U podstaw obecnej leży polityka socjalizmu o chińskiej specyfice, której głównym celem jest równomierny, ekonomiczny rozwój stref gospodarczo-przemysłowo-rolniczych. Sukces współczesnej urbanizacji Chin jest wynikiem planowania przestrzennego z racjonalną, perspektywiczną konfiguracją infrastruktury komunikacyjnej. Przykładem takiej strategii projektowania jest Pekin i *the ring and radial highway system* (układ obwodnicy i dróg radialnych) – system arterii komunikacyjnych, który jest układem dziewięciu (a w planie dwunastu) obwodnic w kształcie pierścieni, łączących się szybkimi drogami z miastami satelitar-nymi²². Infrastruktura ta jest ściśle powiązana z historyczną kompozycją miasta i podporządkowana przyjętej wizji całościowego planu rozwoju aglomeracji do 2050 r. i na lata kolejne, modyfikowanej i kontrolowanej przez urbanistów i wydział planowania. Wojciech Kosiński, badacz chińskiej urbanistyki, podkreśla logikę polityki planistycznej Chin jako *continuum* rozwoju miasta. Píše on:

Najnowsze plany są harmonijną kontynuacją tendencji wcześniejszych, przy oczywistych silnych poczynaniach innowacyjnych. Niektóre wcześniejsze cechy tradycyjnych Masterplanów Pekinu, np. Konsekwentne obwodnice, główne osie „cardo I decumanus”, system siatkowy – są nadal podtrzymywane a nawet wzmocnione²³ (il. 3).

Dzielnica Chaoyang - wizytówka Pekinu

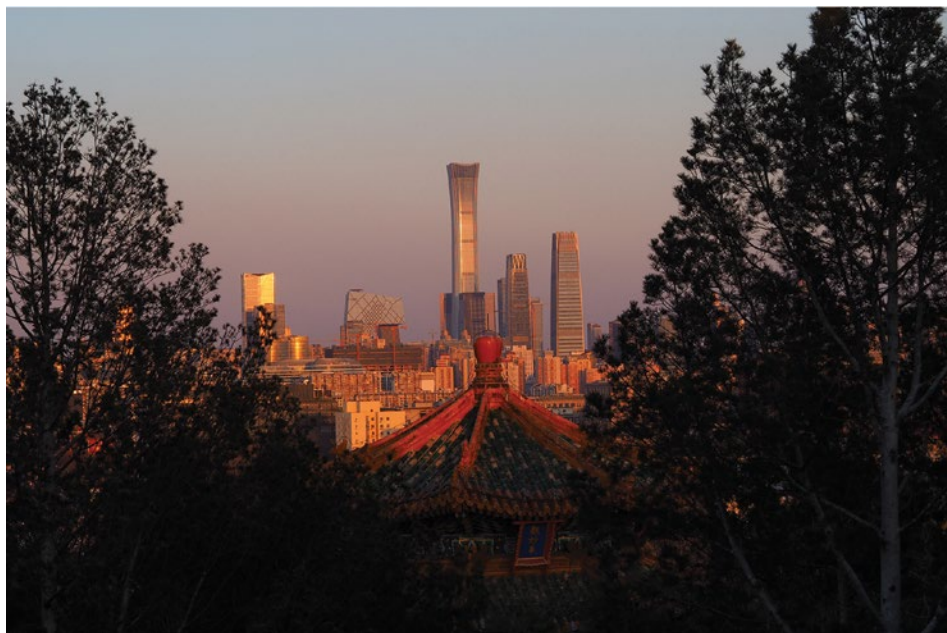
Dzielnica Chaoyang (*Cháoyáng Qū*, „w stronę słońca”) jest przykładem dynamicznych przemian ostatnich lat nowej ery chińskiej polityki otwarcia na świat. Wiele rozwiązań planistycznych jest w niej testowanych i wdrażanych, tym samym budując metropolitarny wizerunek nowych Chin. Chaoyang to młoda dzielnica Pekinu, która od lat 50. XX w. jest jednym z największych i najdynamiczniej rozwijających się terenów miasta. Przed reformami był to ważny obszar przemysłowo-rolniczy, który obecnie obejmuje część megaaglomeracji Pekinu, na północ, wschód i południe od Zakazanego Miasta. Na obszarze Chaoyang (475 km²) mieszka ponad 3,6 mln ludzi²⁴. W aktualnym Beijing Urban Master

²¹ I. Johnson, *op. cit.*

²² Yan Huang, *Urban Spatial Patterns and Infrastructure in Beijing*, Lincoln Institute of Land Policy, October 2014, <https://www.lincolnst.edu/es/publications/articles/urban-spatial-patterns-infrastructure-beijing> [dostęp: 30.07.2022].

²³ W. Kosiński, *Teoria i praktyka kreowania metropolii totalnej na przykładzie Pekinu / The Theory And Practice Of Creating A Total Metropolis The Exmple Of Beijing*, „Przestrzeń i Forma” 2015, nr 24, z. 1, s. 24.

²⁴ W dzielnicy Chaoyang znajdują się 24 subdzielnice. Dla porównania – administracyjna powierzchnia Krakowa zajmuje 327 km² i zamieszkuje ją 782,1 tys. mieszkańców (informacja z 31.12.2021).

Il. 3. Oś *decumanus*. Widok ze Wzgórza Węglowego w parku Jingshan na Beijing Central Business District w dzielnicy Chaoyang. Źródło: z archiwum autora P.U.

Il. 4. Beijing Central Business District z widokiem m.in. na China World Trade Center (2003–2010) autorstwa Robert Sobel / Emery Roth, Nikken Sekkei i Skidmore oraz China Zun (2011–2018) projektu biura Kohn Pederson Fox. Źródło: z archiwum autora P.U.

Plan (Głównym Miejskim Planie Zagospodarowania Pekinu) teren przeznaczono na lokalizację: międzynarodowego centrum biznesu z funkcją komercyjno-biurową, centrum medialno-kulturalnego z międzynarodowym zapleczem telewizyjnym oraz miejsca międzynarodowych ośrodków nauki, technologii, sportu i kultury z innowacyjnymi rozwiązaniami, również proekologicznymi.

Dzielnica ma charakter międzynarodowy i reprezentacyjny. Centrum biznesu stanowi Beijing Central Business District (Beijing CBD) należący do drugiego największego ośrodka finansowego w Pekinie, z wizytówką w postaci 330-metrowego budynku China World Trade Center (2003–2010), zaprojektowanego przez międzynarodowe konsorcjum klasyków architektury wysokościowej Robert Sobel / Emery Roth, Nikken Sekkei i Skidmore, Owings and Merrill. Tuż obok znajduje się medialne centrum ze stacją telewizyjną Beijing Television (BTV; 2002–2006) autorstwa Nikken Sekkei oraz CCTV Headquarters projektu OMA (2004–2012), która stanowi główną siedzibę China Central Television oraz drugi budynek autorstwa OMA – Television Cultural Center (2016). Kompozycję wysokościowców wieńczy najwyższy budynek w Pekinie, 528-metrowy China Zun (2011–2018) projektu biura Kohn Pederson Fox. Wymienione realizacje to tylko część długiej listy reprezentacyjnych budynków dzielnicy (il. 4).

Ekлекtyzm, ale i nowoczesny, innowacyjno-artystyczny rys dzielnicy widoczny jest w wielu ośrodkach kultury powstałych na tym obszarze. Najciekawszy to 798 Art District. Miejsce to jest nie tylko zrewitalizowaną postindustrialną przestrzenią mieszczącą się na terenie dawnej fabryki sprzętu elektronicznego. Jest to także imponujący koncept modowo-artystyczno-widowiskowo-ekspozycyjny, zrzeszający wiele fundacji, artystów i przedsiębiorców związanych z kulturą, dopełniony przez UCCA Center of Contemporary Art (2018) autorstwa OMA w postindustrialnym biurowcu. Należy dodać, że w okolicy znajdują się 52 muzea, w tym CAFA Art Museum (2008) autorstwa Araty Isozakiego czy oryginalne Red Brick Art Museum (2014) chińskiego architekta Dong Yugana.

Kulturalnego wyrazu dzielnicy dopełnia jedynie kilka zachowanych (lub rekonstruowanych) historycznych zabytków, takich jak (wspomniana już) świątynia Dongyue, Świątynia Słońca, pagoda Qingjing Huacheng²⁵, świątynia Beiding Niangniang²⁶, pagoda Buddów z Dziesięciu Kierunków²⁷, pałac

²⁵ Pagoda Qingjing Huacheng datowana na XVIII w. reprezentuje doskonałą integrację architektury i buddyzmu Han. Jest arcydziełem buddyjskiej architektury pagód z chińskiej dynastii Qing.

²⁶ Świątynia Beiding Niangniang znajduje się na terenie Centrum Sportów Olimpijskich. Jako jedna ze słynnych świątyń „Pięciu Dachów” Pekinu jest również punktem orientacyjnym na północnym krańcu centralnej osi miasta. Została zbudowana we wczesnej dynastii Ming i do XIX w. była wielokrotnie przebudowywana.

²⁷ Pagoda Buddów z Dziesięciu Kierunków powstała w XVI w. za dynastii Ming. Ceglana pagoda ma ok. 30 m wysokości, a jej budowniczym był Cuifeng (1468–1549), mistrz Zen i opat świątyni Yanshou.

księcia Shuncheng²⁸ czy zapomniany meczet Nanxiapo. Zieloną przestrzeń zapewnia kilkanaście parków, z których do ciekawszych należą Olympic Forest Park, Yuan Dynasty City Wall Relics Park, Qingfeng Park nad Tonghui River czy kameralny Ritan Park. Teren jest jednym z najbardziej zróżnicowanych narodowościowo, znajduje się tu reprezentacyjna dzielnica ambasad, a przedstawicielstwa światowych firm stanowią dopełnienie różnorodności rejonu. Mieszkają tu także mniejszości etniczne, takie jak muzułmanie Hui²⁹, Mandżurowie, Koreańcy i wiele innych nacji.

Na północy Chaoyang znajduje się miasteczko olimpijskie zbudowane na Letnie Igrzyska Olimpijskie w 2008 r. i rozbudowane przed Zimowymi Igrzyskami Olimpijskimi w 2022 r. W miasteczku znajdują się najsłynniejsze obiekty sportowe: Stadion Narodowy znany jako Ptasi Gniazdo (2004–2008), projektu grupy Herzog & de Meuron, eksperymentalne, biomorficzne Narodowe Centrum Sportów Wodnych (Water Cube, 2003–2008) Chrisa Bosse’a i Roba Leslie-Cartera czy nowy, 400-metrowy tor do łyżwiarstwa szybkiego Oval (2017–2021) autorstwa Populous – międzynarodowego konsorcjum specjalizującego się w obiektach sportowych (il. 5).

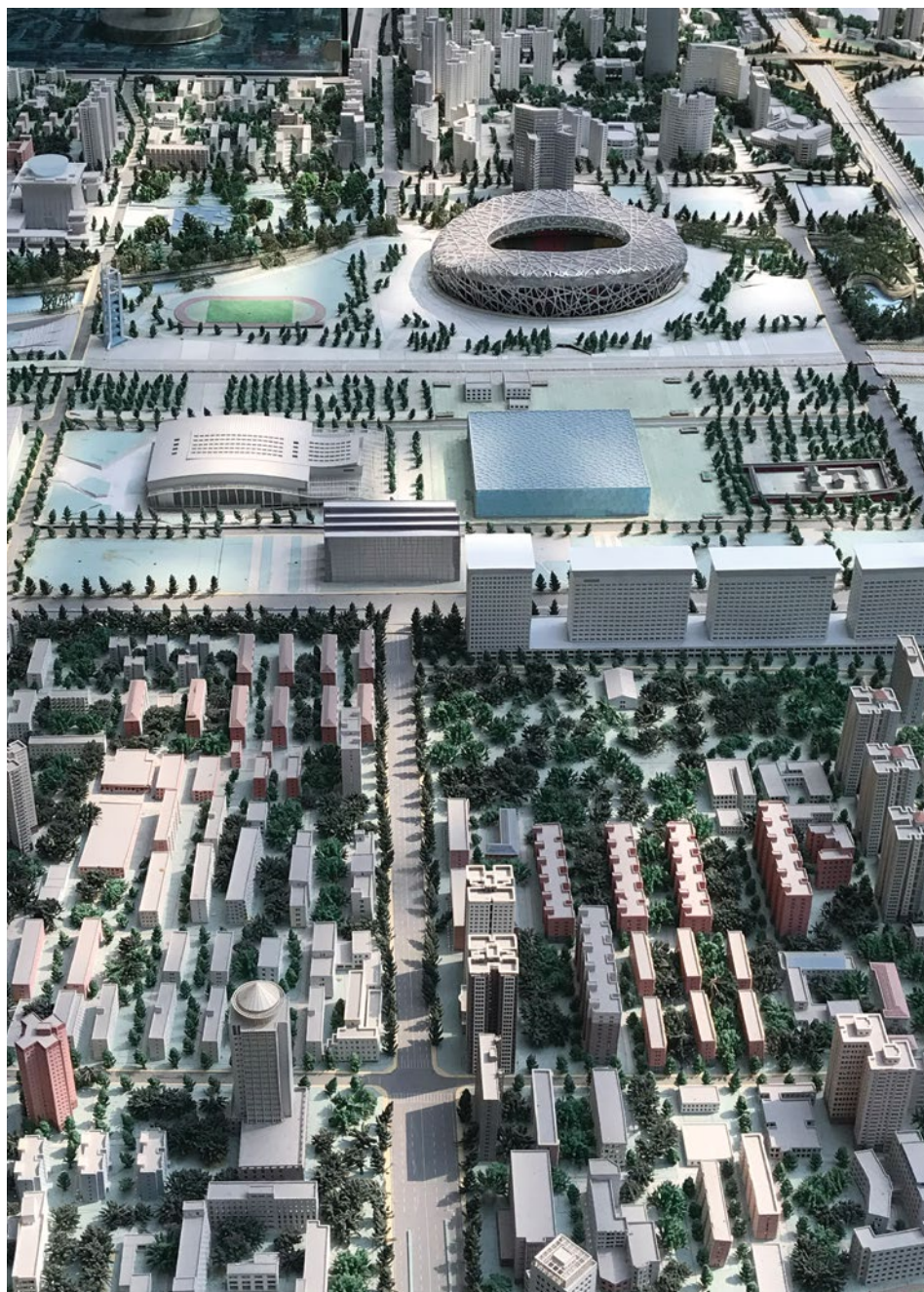
Chaoyang nie jest jednorodna. Obok wymienionych reprezentacyjnych terenów znajdują się w niej miejsca wymagające rewitalizacji i modernizacji. Często zapomniane i podupadające zmieniają swoją funkcję w zależności od czynników ekonomicznych i potrzeb społecznych.

Ritan Park, ulica Yabaolu, meczet Nanxiapo - trzy obszary projektowe. Rys historyczny, stan istniejący, określenie obszarów interwencji architektonicznych i proponowane rozwiązania architektoniczne

Z miejsc w dzielnicy Chaoyang, które wymagają zmian, ponownej analizy, badań i działań koncepcyjno-projektowych, do warsztatów architektonicznych wybrane zostały trzy lokalizacje, ściśle powiązane z sobą terytorialnie, lecz o odmiennej problematyce projektowej. Pierwszym obszarem projektowym zostało centrum Ritan Parku z historyczną Świątynią Słońca, drugim znajdująca się na zachód od parku ulica Yabaolu, a trzecim teren parku z meczetem

²⁸ Pałac księcia Shuncheng był pierwotnie rezydencją jednego z ośmiu książąt, którzy założyli dynastię Qing. W 1994 r. został przeniesiony z oryginalnego miejsca w dzielnicy Xicheng na Chaoyang Park South Road. Zob. E. Yau, *Beijing former royal compound where you can dine like a king: Prince Shuncheng Mansion opens to the public*, „South China Morning Post”, 17.10.2020, <https://www.scmp.com/lifestyle/food-drink/article/3105771/beijing-former-royal-compound-where-you-can-dine-king-prince> [dostęp: 17.10.2022].

²⁹ Hui oznacza „muzułmanin mieszkający w Chinach”. Pierwsze zarejestrowane ślady obecności tej mniejszości w Chinach odnotowuje się w VII w.; podaje się, że mieli to być spadkobiercy Arabów i Persów, którzy przybyli do Chin w celach handlowych. Hui są mieszaną grupą etniczną wyznającą islam.

Il. 5. Miasteczko olimpijskie na północy dzielnicy Chaoyang. Fragment makiety całego założenia Pekinu z wystawy w Beijing Planning Exhibition Hall z widocznym Stadionem Narodowym (2004–2008) projektu grupy Herzog & de Meuron i eksperymentalnym i biomorficznym Narodowym Centrum Sportów Wodnych (Water Cube, 2003–2008) Chrisa Bosse’a i Roba Leslie-Cartera; stan na rok 2019. Źródło: z archiwum autorki K.B.-P.

Nanxiapo, bezpośrednio sąsiadujący z ulicą Yabaolu. Wybór miejsc nie był przypadkowy, gdyż ich rewitalizacja jest w planach urzędników i planistów, co czyni studia i analizy terenu szczególnie interesującymi dla potencjalnych inwestorów. Rewitalizacja musi dotyczyć nie tylko wizualnych zmian, ale ma być przemyślanym procesem aktywizującym życie społeczne, ekonomiczne i gospodarcze.

Warsztaty miały na celu przedstawienie nowych możliwości rozwiązań koncepcyjnych pod względem ideowym, kompozycyjnym, urbanistycznym i funkcjonalnym. Różne podejścia projektowe z perspektywy odmiennych tradycji kultur Wschodu i Zachodu, odmiennych programów edukacyjnych i doświadczeń społecznych przyniosły interesujące rozwiązania i konkluzje.

Ritan Park – I obszar projektowy Rys historyczny

Ritan Park jest jednym z kilku parków w dzielnicy Chaoyang, znajdującym się w najbliższym otoczeniu prestiżowej dzielnicy ambasad. W skali Pekinu, a nawet samej Chaoyang, nie jest duży – zajmuje obszar ok. 20 ha. O jego wyjątkowości kulturowej decyduje obecność zrekonstruowanego historycznego kompleksu Świątyni Słońca z ołtarzem słońca, a jego losy wpisują się w historię Pekinu i Chin³⁰ (il. 6).

Cesarstwo Chińskie do czasów upadku w 1911 r.³¹ funkcjonowało jako państwo monarchistyczne, a główną rolę w życiu codziennym odgrywał filozoficzno-religijny system taoistyczny i konfucjański. Religijność, poza koniecznością doskonalenia duchowego, opierała się na wielu rytuałach i obrzędach, w których kluczową rolę pełniły ośrodki kultu. Świątynia Słońca w czasach starożytnego Pekinu była jednym z wielu miejsc cesarskich ceremonii³² (il. 7).

³⁰ Autorzy z racji trudności w dostępie do źródeł oryginalnych dotyczących historii Ritan Parku skorzystali z reporterskich wspomnień Johnsona, *op. cit.* Jego wspomnienia dają światło na zmiany w życiu Chińczyków na przestrzeni ostatnich 40 lat, na przykładzie miejsc, które obecnie przechodzą swoją kolejną transformację. Johnson jest laureatem nagrody Pulitzera oraz nagrody Shorensteina Uniwersytetu Stanforda za całokształt twórczości przybliżającej złożoność Azji. Wielu informacji udzielił prof. Wang Lu podczas badań terenowych w Pekinie w 2019 r. oraz w czasie warsztatów.

³¹ Rewolucja Xinhai, która doprowadziła do upadku Cesarstwa Chińskiego, to wydarzenia pomiędzy 10 października 1911 a 12 lutego 1912 r., które doprowadziły do proklamowania Republiki Chińskiej i obalenia dynastii Qing. Nazwa rewolucji pochodzi od roku w sześćdziesięcioletnim cyklu chińskiego kalendarza.

³² Przez ponad 450 lat aż do upadku dynastii Qing w 1911 r. w Świątyni Słońca odbywały się cesarskie ceremonie religijne. Ze świątyń wokół Zakazanego Miasta jako oryginalne budowle (po renowacji) zachowały się: największa i najstarsza Świątynia Nieba na południu i Świątynia Ziemi na północy, na zachodzie zrekonstruowana Świątynia Księżycy oraz omawiana Świątynia Słońca na wschodzie.

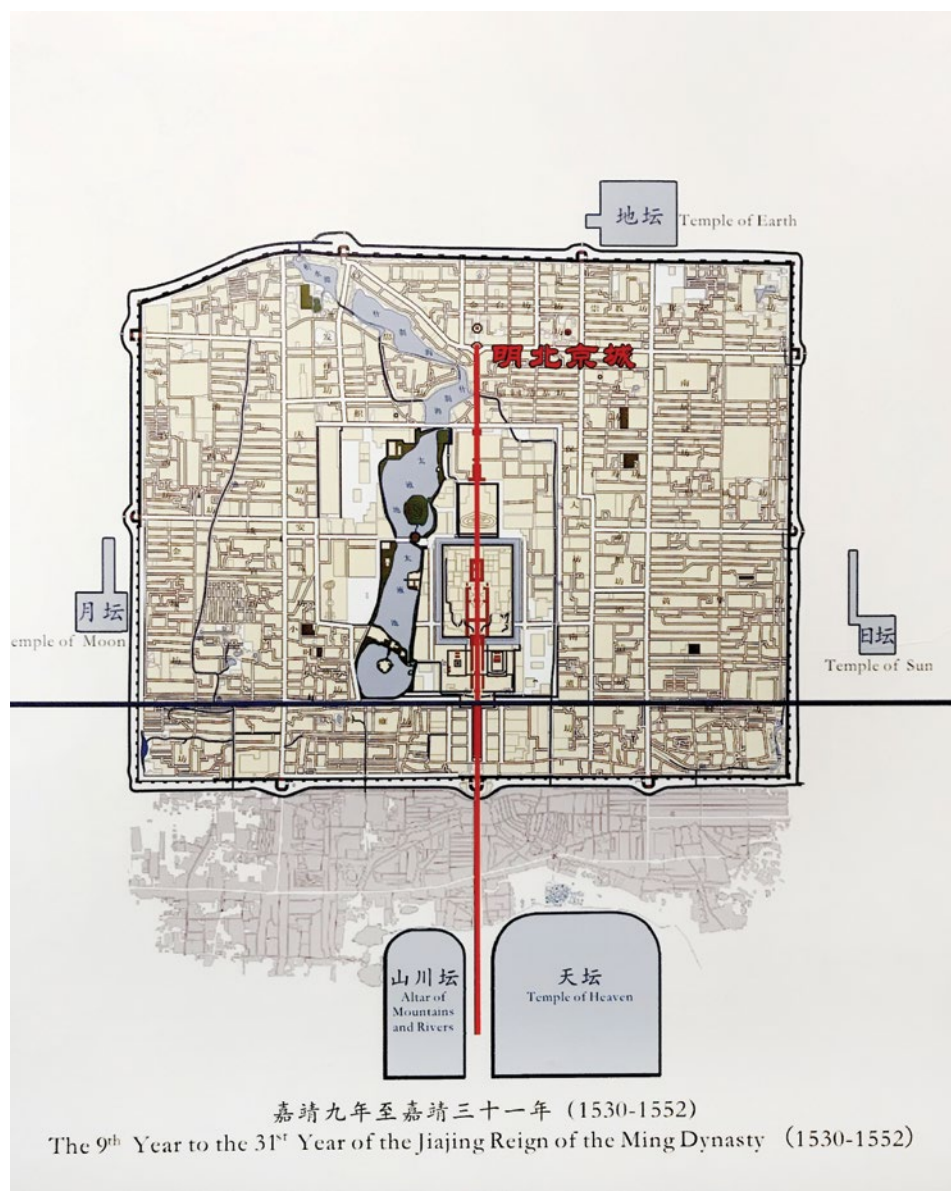
Il. 6. Ritan Park. Kompleks Świątyni Słońca z ołtarzem słońca za murem. Obiekt na co dzień otoczony jest stalowym ażurowym płotem, prezentującym chiński sposób na „ochronę obiektu”. Źródło: z archiwum autorki K.B.-P.

Źródła i przekazy przedstawiają Świątynię Słońca jako kompleks kilku budynków³³. Najstarsza część to owalny plac datowany na I poł. XVI w., otoczony niskim murem z sześcioma bramami z białego kamienia. Centrum placu stanowi niepozorny, kwadratowy ołtarz słońca, wypiętrzony na ok. 60 cm, do którego z każdej strony świata prowadzą schody³⁴. Całości kompleksu dopełniają cztery budynki pomocnicze, które uzupełniały funkcjonalnie cesarską ceremonię słońca: pałac Jufu, Shen Ku, Shen Chu oraz pawilon Zaisheng³⁵.

³³ Na północ od parku znajduje się wspomniana świątynia Dongyue tworząca wraz z bliźniaczą – nie istniejącą – świątynią Wangyue kompleks religijny. Jak podają źródła, mieściła się ona w miejscu dzisiejszej ambasady Korei Północnej tuż przy północnym wejściu do Ritan Parku. Układ urbanistyczny, niegdyś spójny, we współczesnym układzie komunikacyjnym miasta jest trudny do odczytania.

³⁴ Początkowo ołtarz słońca, skierowany na zachód, był wzniesionym prostokątnym podwyższeniem z białego kamienia. Jego powierzchnia była szklwiona na czerwono, symbolizując słońce. W czasach dynastii Qing przebudowano go wykorzystując cegłę i umieszczając schody z czterech stron świata. Ołtarz został zrekonstruowany w 1985 r. zgodnie z jego formą za czasów dynastii Qing.

³⁵ Pałac Jufu datowany jest na rok 1742 i tworzy od północnego zachodu strefę wejściową do ołtarza słońca. Służył cesarzowi za miejsce odpoczynku i przygotowania się do ceremonii. Z dwóch pozostałych budynków – Shen Ku (święty magazyn) i Shen Chu (święta kuchnia), pierwszy służył do przechowywania zapisanych tablic kultu, a w drugim trzymano zwierzęta, z których ofiary składane były w pawilonie Zaisheng.

Il. 7. Plan Pekinu z XVI w. z Zakazanym Miastem w centrum i czterema świątyniami do odprawiania cesarskich ceremonii: na południu największa Świątynia Nieba; na północy Świątynia Ziemi; na zachodzie Świątynia Księżycy; na wschodzie Świątynia Słońca. Zdjęcie wystawy w Beijing Planning Exhibition Hall. Źródło: z archiwum autorki K.B.-P.

Świątynia Słońca odzwierciedla losy wielu zabytków cesarskich Chin z czasów ChRL. Od 1911 r. świątynia była opuszczona, następnie uległa poważnym uszkodzeniom. Jej mury zostały rozebrane i przez lata obszar służył jako wysypisko gruzu. Ołtarz, który znajdował się pośrodku założenia, został celowo wyburzony w czasie rewolucji kulturalnej.

W latach 50. w czasie projektowania i powiększania się dzielnicy ambasad podjęto decyzję o uporządkowaniu terenu wokół świątyni i założeniu parku, który nazwano Ritan Park, czyli park Świątyni Słońca. Pierwotnie jego obszar odzwierciedlał granice kompleksu świątyni, jednak w roku 1956 powiększono go, anektując tereny sąsiednie. Początkowo dostępny był on tylko dla społeczności enklawy ambasad, a za wejście na jego teren pobierana była opłata. Zwyczaj ten utrzymał się do lat 80., zapewniając kameralną, „elitarną” atmosferę³⁶. W latach 80. park przeszedł trzecią renowację, powstały nowe nasadzenia, m.in. ogród Yuxin, oraz – z punktu widzenia historii zarówno parku, jak i Pekinu – symboliczny mural słońca. Nie zaskakuje on ani formą, ani wielkością czy kunsztem artystycznym, jednak jego przesłanie jest znamienne. Inauguracja muralu odbyła się w początkowej fazie polityki odwilży nowego rządu kierowanego przez Deng Xiaopinga. Polityka ta zwracała się ku tradycji kulturowej starożytnych Chin, co po 60 latach rządów Mao było posunięciem nowatorskim i oznaczało definitywny koniec rewolucji kulturalnej. Mural był znakiem końca epoki i nadzieją na nowy porządek. W kolejnym kroku nowej polityki, na fali wskrzeszania ideologii taoistycznej promowanej przez nowy rząd Xi Jinpinga, w 2011 r. zorganizowano rekonstrukcję ceremonii słońca, pokazując zaangażowanie władz w ochronę tradycji i kultury³⁷ (il. 8).

Obecnie, by dopełnić edukacyjnej roli parku, w wielu miejscach ustawione są informacje dotyczące poszczególnych obiektów i ich znaczenia w rytualnych obrzędach. Działania te mają zachęcać obywateli do rozwijania swojej strefy duchowej i kulturowej oraz do poznawania historii Chin.

Ritan Park jest obecnie tętniącym życiem miejscem, z wieloma atrakcjami dla dzieci, młodzieży i seniorów, z kortem tenisowym i ścianką do wspinaczki. Posadzono nową roślinność, pielęgnując jednocześnie historyczne okazy. Na terenie parku znajduje się starodrzew z 44 drzewami, a wśród nich 1100-letni cyprys. Pośrodku, w południowo zachodniej części znajduje się sztuczne skaliste wzniesienie porośnięte lasem, żeglowne jezioro oraz pawilony (il. 9, 10).

³⁶ I. Johnson, *op. cit.*

³⁷ M. Kruczkowska, *Xi jak Mao. Przywódca Chin promuje nowy kodeks moralny obywateli*, „Gazeta Wyborcza”, 31.10.2019, <https://wyborcza.pl/7,75399,25366592,xi-jinping-jak-mao-przywodca-chin-promuje-nowy-kodeks-moralny-obywateli.html> [dostęp: 30.08.2022].

Il. 8. Mural słońca w Ritan Parku. Alegoryczne przedstawienie ceremonii składania ofiar w Świątyni Słońca w czasie cesarskiej ceremonii religijnej związanej z kultem słońca wedle ścisłych taoistycznych reguł. Źródło: z archiwum autorki K.B.-P.

Il. 9. Ritan Park. Pawilon w stylu starochińskim na brzegu sztucznego zbiornika wodnego w parku. Źródło: z archiwum autorki K.B.-P.

Il. 10. Park jest miejscem wielu rozrywek – obok spontanicznych tańców, gry w szachy, spotkań, gry w tenisa, korzystania ze ścianki wspinaczkowej, Chińczycy uprawiają, samotnie lub w grupach, tai-chi. Źródło: z archiwum autorki K.B.-P.

Stan istniejący – obserwacje

Sielski krajobraz zaburzony jest chaotyczną zabudową znajdującą się na obrzeżach parku, w miejscach jego powiększenia w latach 50. W latach 90. i na początku XXI w., kiedy nowe rządy ChRL zachęcały do działalności wolnorynkowej, wokół parku powstało wiele małych sklepików, restauracji i budek, tworzących mierną pod względem architektonicznym i technicznym zabudowę, potęgującą chaos. Spowodowało to zmarginalizowanie głównych wejść do parku, czyniąc dostęp utrudnionym wizualnie. Różnorodność działań zmierzających do urozmaicenia funkcji rekreacyjnej parku sprawia wrażenie chybiomych pod względem kompozycyjnym i stylistycznym, poprzez lokalizowanie ich w nieprzemyślanych miejscach. Chińska logika planowania i jasność kompozycji zostały zatarte przez chęć szybkiej realizacji partykularnych interesów przedsiębiorców.

Określenie obszarów interwencji architektonicznych

Poprawa wizerunku parku była głównym zagadnieniem projektowym warsztatów. Studenci po wizji lokalnej i dyskusjach na temat jego obecnego stanu określili trzy główne zagadnienia projektowe, wymagające korekty i nowego podejścia koncepcyjnego:

- 1) uporządkowanie i rekompozycja obrzeży parku,
- 2) podkreślenie głównych wejść,
- 3) uporządkowanie i urozmaicenie funkcji parku bazujące na chińskiej tradycji.

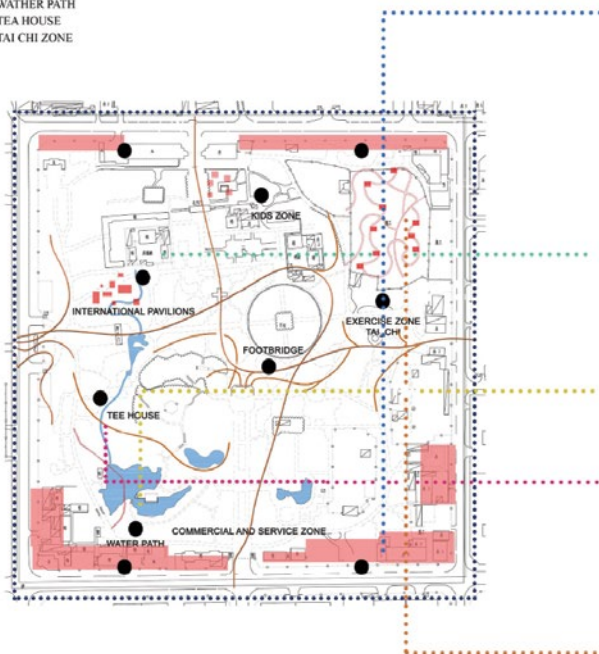
Proponowane rozwiązania architektoniczne

„Footbridge” (autorzy: Piotr Blicharz, Aleksandra Csorich, Aleksandra Janiszek, Yevheniia Krepysheva, Justyna Zagajska)

Projekt oparty jest na integracji otaczających, zewnętrznych przestrzeni miejskich z parkiem. Jako ideę przyjęto wzbogacenie istniejących atutów parku o nowe rozwiązania (il. 11). W tym celu zostały zaprojektowane nowe ścieżki w formie kładek dla pieszych na lekkiej konstrukcji przypominającej bambusowy las. Ścieżki te mają za zadanie łączyć ważne komunikacyjnie punkty całego terenu z istniejącymi i nowymi atrakcjami. Projekt zakłada wprowadzenie kilku stref: Commercial and Service Zone, International Pavilion, Water Path, The Tea House i Thai-chi Zone.

ELEMENTS OF THE PROJECT:

- FOOTBRIDGE
- COMMERCIAL AND SERVICE ZONE
- INTERNATIONAL PAVILIONS
- WATER PATH
- TEA HOUSE
- TAI CHI ZONE

SITUATION

Il. 11. Plansza polskich studentów ze wskazaniem obszarów/zagadnień, które zostały poddane analizie i objęte działaniami projektowymi w obszarze Ritan Parku. Źródło: archiwum WAI SP KAAFM.

„Commercial and Service Zone” (autorka: Aleksandra Janiszek)

Studentka skupia się na rewitalizacji zabudowy obrzeży parku. Głównym zamierzeniem projektu jest uporządkowanie istniejącej, chaotycznej przestrzeni zarówno od strony południowej – dzielnicy ambasad, jak i północnej. Strefę wejścia, nową „bramę”, zaprojektowano, opierając się na inspiracjach zaczerpniętych z tradycyjnej chińskiej architektury mieszkaniowej – hutongów. Kompozycja składa się z trzech uzupełniających się form: współczesnego hutonga mocno inspirowanego hutongiem tradycyjnym i dwóch identycznych form prostopadłościennych, dostosowanych do proporcji całości, ale w kontrastowych materiałach – przeziernym (szkło) i pełnym (kamień, cegła, beton). Funkcjonalnie od strony południowej zaprojektowano wielofunkcyjną strefę wejścia z punktem informacyjnym, restauracjami, kawiarniami oraz wydzielono prywatną przestrzeń dla organizacji spotkań (il. 12).

Il. 12. Projekt studentki Aleksandry Janiszek „Commercial and Service Zone” – projekt elewacji pawilonów w strefie ogrodzenia Ritan Parku; wprowadzenie nowej funkcji oraz wejść do Parku inspirowane formami tradycyjnej chińskiej architektury mieszkaniowej – hutongów. Źródło: archiwum WaiSP KAAFM.

„International Pavilion” (autorka: Aleksandra Csorich)

Projekt zakłada stworzenie w Ritan Parku przestrzeni dla sztuki. Integralna forma została zaprojektowana w kształcie kostki o funkcji ekspozycyjnej. Ze względu na swoją uniwersalną formę pawilon może być również mobilny. Zaprojektowany z przejrzystej, szklanej cegły umożliwia oglądanie ekspozycji z zewnątrz, dzięki lekko deformującej, półprzezroczystej ścianie. Aby podkreślić artystyczny charakter miejsca, na zewnątrz pawilonu została zaprojektowana zmienna wystawa rzeźb. Kostka w założeniu jest połączona z systemem wielopoziomowej kładki przebiegającej przez park. Celem projektu jest prezentacja światowej sztuki i kultury w scenerii odmiennej od muzealnej. Ważnym aspektem jest integracja wielokulturowej społeczności, która dzięki sztuce może wspólnie spędzać czas w otoczeniu zieleni (il. 13).

Il. 13. Projekt studentki Aleksandry Csorich „International Pavilion” – mobilne pawilony sztuki mające za zadanie wzbogacić funkcje Ritan Parku. Źródło: archiwum WaiSP KAAFM.

„Water Path” (autorka: Justyna Zagajska)

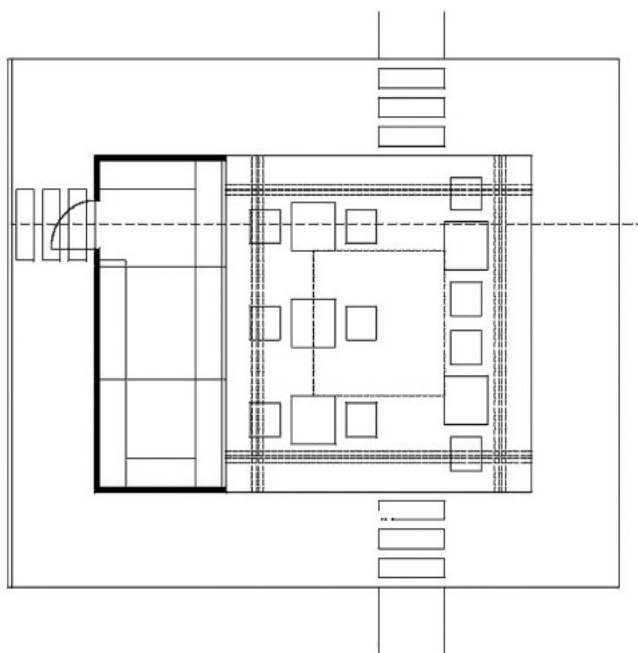
Impulsem do zaprojektowania dodatkowej przestrzeni urozmaicającej relaks nad wodą była obserwacja osób spacerujących wokół parkowego jeziora. Zauważono, że tylko część odwiedzających może korzystać z dwóch pawilonów wzdłuż ścieżek; pozostali odwiedzający to miejsce poprzez brak wyznaczonych stref siedzących nie mają możliwości odpoczynku i kontemplacji widoku. Dlatego zdecydowano się zaprojektować kładkę spacerową na jeziorze, tworząc miejsce widokowe nad wodą, tym samym poszerzając percepcję przestrzeni. W tym celu zaproponowano drewniano-szklaną ścieżkę, zaprojektowaną w taki sposób, by umożliwiała spacerowanie jak najbliżej natury i jej obserwację. Kładka, z jednej strony wyposażona w balustradę ze szkła i drewna, z drugiej bezpośrednio styka się z wodą, dzięki czemu można obserwować fale, karmić karpie (koi) i znajdować się w bezpośredniej bliskości z przyrodą. Projektowana forma ma zróżnicowaną szerokość, wahającą się od 120 do 250 cm. Kładka jest połączona ze strefą komercyjno-usługową w południowej części parku. Dookoła jeziora usytuowano dodatkowe miejsca do siedzenia o zmiennej formie i materiale (il. 14).

Il. 14. Projekt studentki Justyny Zagajskiej „Water Path” – projekt kładki będący wprowadzeniem nowej formy komunikacji wraz z dodatkową funkcją wypoczynku i kontemplacji. Kładka daje również szansę na stworzenie nowych otwartych widokowych na wnętrze parku. Źródło: archiwum WaiSP KAAFM.

„The Tea House” (autorka: Yevheniia Krepysheva)

Ceremonia parzenia herbaty należy do tradycyjnych chińskich rytuałów. Pomysł na zaprojektowanie pawilonu to ukłon w kierunku historii starożytnych Chin. Wolno stojący pawilon otoczony fosą umieszczono w pobliżu sztucznej rzeki w zachodniej części parku. Do prezentacji ceremonii zaprojektowano dwie przestrzenie funkcjonalne – dla mistrza ceremonii i jej uczestników. Bar (zaplecze) oddzielony jest lustrem weneckim, dając możliwość obserwacji gości, którzy widzą swoje odbicie i otaczającą ich przyrodę. Całość zbudowana jest z lekkiej bambusowej konstrukcji zadaszającej taras. Na dachu zaprojektowano efektowny wodospad spływający do fosy, ochładzający powietrze w gorące dni i tworzący refleksy na ścianie (il. 15).

Il. 15. Projekt studentki Yevhenii Krepyshej „The Tea House” – wprowadzenie nowej funkcji pawilonu herbacianego bazującej na tradycyjnym budownictwie chińskim z wykorzystaniem w nowatorski sposób wody, lusterek oraz bambusa jako głównego materiału budowlanego. Źródło: archiwum WaiSP KAAFM.

„Thai-chi Zone” (autor: Piotr Blicharz)

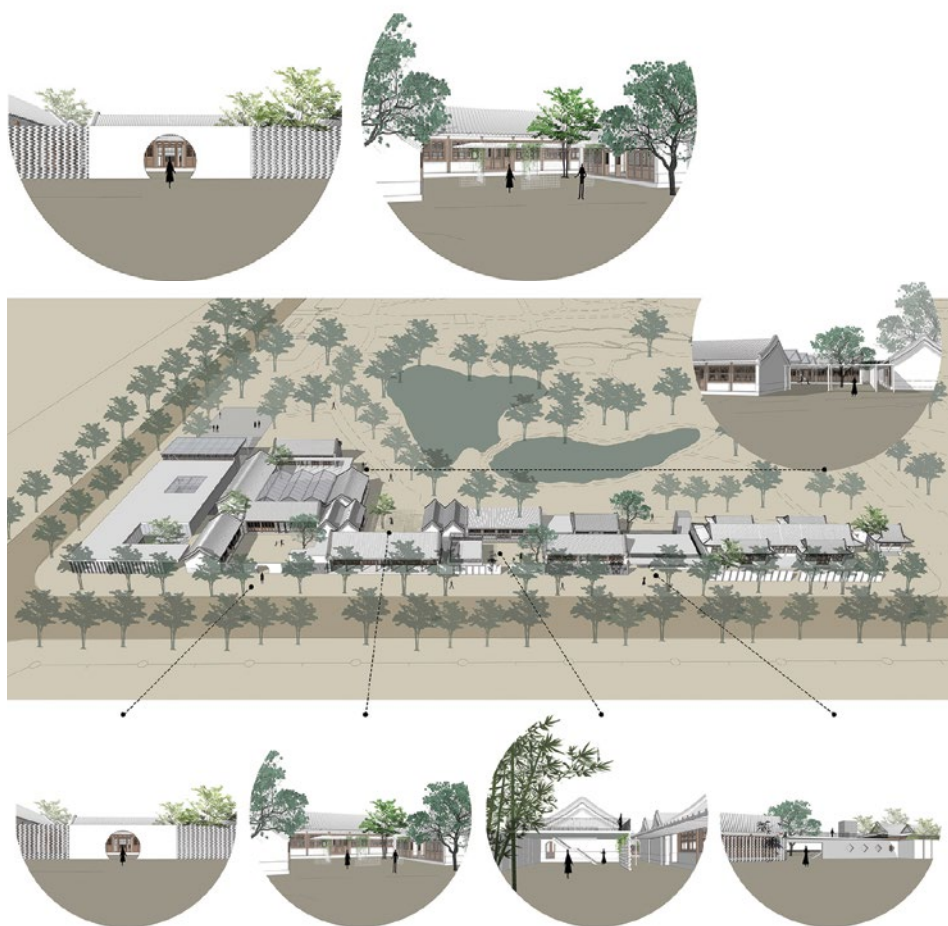
Obserwacje zachowania użytkowników parku są kolejną inspiracją projektową. Spotkania, ćwiczenia fizyczne, momenty wyciszenia to czynności, które odbywają się we wschodniej części Ritan Parku. W celu estetycznego uatrakcyjnienia terenu ćwiczeń fizycznych zaprojektowano bambusowy park ze zmienną gęstością drzew, która daje możliwość wydzielenia 9 miejsc do ćwiczeń indywidualnych z prowadzącymi do nich leśnymi ścieżkami. Thai-chi Zone jest integracją chińskiej kultury tai-chi z krajobrazem i naturą (il. 16).

Zgoła inne podejście do Ritan Parku zaprezentowała grupa chińskich studentów. Projekty były realizowane indywidualnie, każdy ze studentów wybrał inną część parku i szczegółowo rozwiązywał poszczególne problemy projektowe, uprzednio przygotowując szczegółową analizę zagadnień związanych bezpośrednio z projektem.

Il. 16. Projekt studenta Piotra Blicharza „Thai-chi Zone” – fragment projektu obrazujący jego ideę, tj. stworzenie miejsca kontemplacji i czynnego wypoczynku. Źródło: archiwum WAiSP KAAFM.

„Activeedge – The Activation Design of The Border of Ritan Park” (autor: Na Xie)
Projekt obejmuje przebudowę południowo-zachodniej granicy Ritan Parku tuż przy dzielnicy ambasad, stanowiącej najnowszą jego część, pochodzącą z lat 70. XX w. Architektura tego miejsca jest przypadkowa i w żaden sposób nie łączy się z miastem i parkiem. Zamierzeniem projektu jest „reset” istniejącej zabudowy części biznesowo-komercyjnej poprzez jej specyficzną transformację. Zaproponowano stworzenie systemu połączonych dziedzińców, będącego przestrzenią buforową pomiędzy miastem a parkiem o nowej funkcji, związanej z relaksem i rekreacją. Projekt oparty jest na idei dziedzińca tradycyjnego chińskiego domu, jako części wypoczynkowej i reprezentacyjnej (il. 17).

Il. 17. Projekt studentki Na Xie „Activeedge – The Activation Design of The Border of Ritan Park” – aksonometria obrazująca projektowaną interwencję w strefę istniejącego ogrodzenia parku, mająca na celu wprowadzenie nowych wejść z ulicy oraz funkcji komercyjnych i usługowych, takich jak herbaciarnie, bary i drobne sklepiki. Projekt nowych obiektów-pawilonów w współczesny sposób interpretuje tradycyjne formy architektury chińskiej. Źródło: archiwum WaiSP KAAFM.

„Pebble Project” (autor: Yuqui Gou)

Propozycja dotyczy przebudowy południowo-wschodniej granicy Ritan Parku. Obecnie znajduje się tam zabudowa z lat 70. XX w., z której znaczną część zdecydowano usunąć, a pozostałe budynki przebudować lub pozostawić w dotychczasowej formie. W tak stworzonej przestrzeni możliwe stało się zaprojektowanie nowej architektury centrum turystycznego. Głównym założeniem koncepcji jest wielopoziomowy plac o nieregularnym kształcie, tworzący zielony skośny dach nachylony w kierunku parku. Plac jest miejscem spotkań, ale funkcjonuje również jako węzeł komunikacyjny, z którego można dostać się do tarasów usytuowanych na różnych wysokościach, by móc z wielu perspektyw podziwiać park (il. 18).

Il. 18. Projekt studenta Yuqui Gou „Pebble Project” – widok aksonometryczny głównego placu – centrum turystycznego, miejsca spotkań i aktywności lokalnej społeczności odwiedzającej park. Źródło: archiwum WaiSP KAAFM.

Ulica Yabaolu – II obszar projektowy

Rys historyczny

Ulica Yabaolu³⁸ w dzielnicy Chaoyang jest przedłużeniem ciągu ulic dzielnicy handlowej Wangfujing. W wyrazie architektonicznym i stylistycznym ciąg ten ma charakter wielkomiejski, wręcz zachodnioeuropejski. Współczesna architektura sąsiaduje tu z tradycyjnymi budynkami, a ekskluzywne hotele i biurowce uzupełnione komercyjnymi usługami i luksusowymi butikami światowych marek, podkolorowane nocnym targiem pełnym egzotycznych potraw, przyciągają turystów z całego świata.

Zupełnie inaczej wygląda ulica Yabaolu, prowadząca bezpośrednio do zachodniego wejścia do Ritan Parku. Odcinek o długości ok. 500 m, a właściwie kwartał zabudowy o bokach długości ok. 1 km w centrum dyplomatycznej dzielnicy Pekinu, zaskakuje swą odmiennością – obszary handlowe od Yabaolu do Chaowai Market Street były kiedyś największym chińskim rynkiem hurtowego eksportu odzieży.

Historia tego fragmentu dzielnicy Chaoyang sięga początku XX w., kiedy powstała tam enklawa rosyjska. Stworzyli ją emigranci z czasów rewolucji 1917 r. i wojny domowej. Rozpoczęta przez nich działalność rozwinęła się w ożywioną wymianę handlową między Chinami a Rosją i innymi krajami, lecz przy okazji dzielnica zyskała złą sławę.

Po objęciu władzy chińscy komuniści postanowili uporządkować teren w imię dążenia do poprawy zdrowia publicznego i reedukacji klasowej, zamykając targowisko na lata. Handel odrodził się w latach 90. i z początkiem XXI w., kiedy doszło do kolejnego napływu Rosjan, zarówno turystów, jak i przedsiębiorców. Centrum działalności handlowej ponownie stała się ulica Yabaolu³⁹. Omawiany fragment dzielnicy zaczął rozwijać się spontanicznie, tworząc labirynt rosyjskich sklepików, restauracji i pasaży. W większości sklepów sprzedawane są chińskie produkty odzieżowe, zabawki, artykuły gospodarstwa domowego itp., które w ilościach hurtowych kupują rosyjscy oraz wschodnioeuropejscy przedsiębiorcy.

Stan istniejący – obserwacje

Mieszanka chińskich znaków z cyrylicą i krzykliwe napisy na budynkach tworzą chaos, ale obrazują prawdę o handlu i potrzebie reklamy, która napędza świat wolnego rynku. Urbanistyka i porządek planistyczny nie istnieją na ulicy Yabaolu.

³⁸ Informacje dotyczące historii dzielnicy Yabaolu pochodzą z materiałów przekazanych przez prof. Wanga Lu z Tsinghua University oraz kwerendy autorów Beijing Planning Exhibition Hall, marzec 2019.

³⁹ S.I. Guzei, „*Russiatown*” in the Center of Beijing: Russian Ethnization of the Eastern Market, „Political Science and Religion Studies” 2014, vol. 10, <http://izvestiapolit.isu.ru/en/article?id=1268> [dostęp: 30.08.2022].

Agresywna, nieudolna grafika na szyldach i neonach podkreśla tymczasowość i przypadkowość rozwiązań architektonicznych. Dla architekta wrażenia z tego obszaru są jednoznaczne: nieład (il. 19).

Il. 19. Ulica Yabaolu w dzielnicy Chaoyang, widok głównej alei handlowej. Źródło: z archiwum autorki K.B.-P.

Jednocześnie źródła ekonomiczne podają, że w ostatnich 15 latach eksport towarów chińskich i wymiana handlowa do Europy Wschodniej (legalne i nielegalne) stanowiły 50% całego handlu odzieżą z Chin. Towary eksportowane były do 30 krajów, w tym 60% stanowił eksport do krajów Bliskiego Wschodu⁴⁰. Rynek w ostatnich latach przeżywa recesję ze względu na plan relokacji przemysłu niezwiązanego z planowanymi funkcjami stolicy i zmianami koniunktury w Europie Wschodniej. Od 2015 r. sklepy wyprowadzają się z centrum handlowego Yabaolu. Obszar ten przechodzi obecnie transformację i modernizację, aby wprowadzić zaawansowane technologicznie, międzynarodowe i innowacyjne przedsiębiorstwa związane z modą i inkubatorami biznesu. Miasto ma nowe plany rozwoju tego miejsca, konieczna jest więc rewitalizacja i modernizacja obszaru w wielu ujęciach przestrzennych.

⁴⁰ Gao Fumao, *Stories from Yabao Lu*, „Global Times”, 9.08.2010, <https://www.globaltimes.cn/content/561213.shtml> [dostęp: 30.08.2022].

Określenie obszarów interwencji architektonicznych

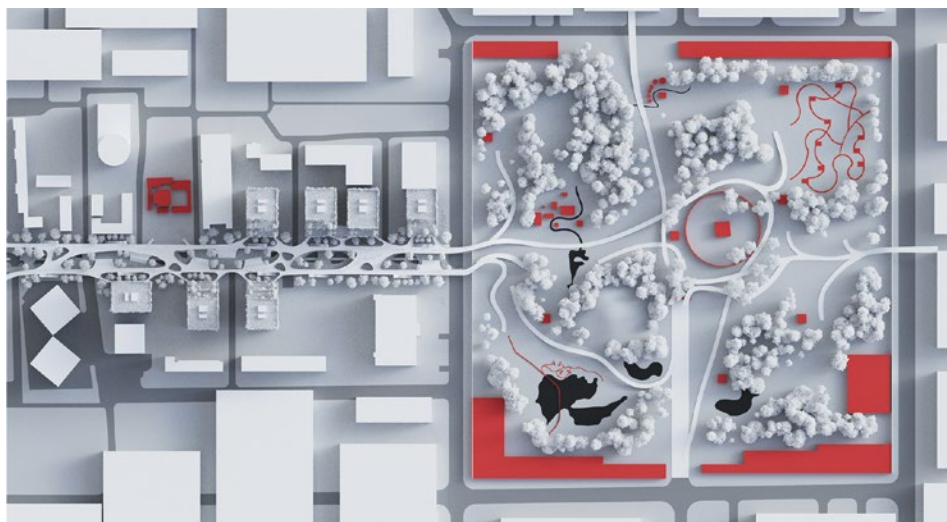
Do głównych zagadnień projektowych warsztatów, zdiagnozowanych przez studentów i kadrę naukową, zaliczono:

- 1) uporządkowanie infrastruktury komunikacyjnej oraz rozdzielenie ruchu pieszego i samochodowego, a także udrożnienie ulic dojazdowych,
- 2) uporządkowanie ulicy pod względem architektonicznym,
- 3) zróżnicowanie funkcjonalne miejsca dające możliwość szerszego rozwoju gospodarczego,
- 4) podkreślenie wejścia do Ritan Park na osi ulicy,
- 5) określenie dominant w kwartale zabudowy.

Proponowane rozwiązania architektoniczne

„Yabaolu Road” (autorzy: Dagmara Musialska, Tomasz Jałocha, Wiktoria Pawlik, Wiktoria Wcisło, Maciej Chowan)

Głównym założeniem wynikającym z analizy lokalizacji ulicy Yabaolu i Ritan Parku było znalezienie najlepszego rozwiązania, które doprowadziłoby do połączenia komunikacyjnego pomiędzy tymi dwoma przestrzeniami. Koncepcja została zrealizowana poprzez zaprojektowanie mostu pieszego ponad ulicą Yabaolu, łączącego nowe główne miejsca ulicy z parkiem. Zaproponowano modernizację zdegradowanych terenów (o niskiej wartości architektonicznej) i zabudowę o funkcji biurowej. Meczet Nanxiapo i szpital znajdujące się w tym obszarze zdefiniowano jako istotne elementy przestrzeni, łącząc je z nowym układem kompozycyjnym i komunikacyjnym (il. 20).

Il. 20. Plansza sytuacyjna pracy polskich studentów z projektem wielopoziomowej kładki/mostu integrującym założenie parkowe z koncepcją układu komunikacyjnego w projekcie „Yabaolu Road”. Źródło: archiwum WaiSP KAAFM.

Nowa, dwupoziomowa ścieżka piesza ma za zadanie ułatwić komunikację z biur do parku. Jej ideą było uatrakcyjnienie przestrzeni publicznej wokół projektowanych budynków przez dodanie elementów architektury zieleni do drogi pieszej oraz ułatwienie bezkolizyjnego przejścia do parku, i dzięki temu aktywizacja dwóch odmiennych funkcjonalnie przestrzeni. Idea śródmiejskiej ścieżki w ściśle komercyjnej strefie ma w założeniu dawać wrażenie rekreacji w otoczeniu zieleni. Ścieżka otwiera i podkreśla nowe perspektywy widokowe na ulicę Yabaolu, a także na ważne miejsca w przestrzeni, takie jak „ukryty” do tej pory meczet Nanxiapo (il. 21).

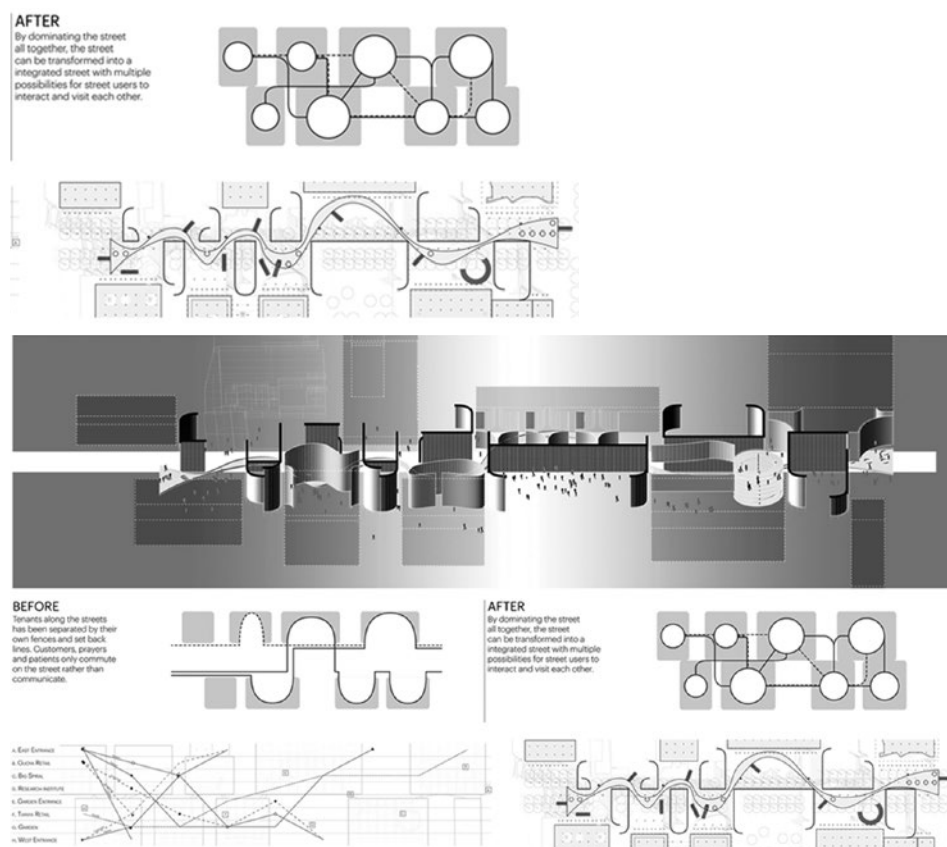

Il. 21. Projekt studentów Dagmary Musialskiej, Wiktorii Pawlik i Tomasza Jałochy – schematy urbanistyczne oraz wizualizacje obrazujące ideę projektu; zaproponowanie nowej formy wielopoziomowego łącznika komunikacyjnego wraz z wprowadzeniem zabudowy o zróżnicowanej funkcji oraz wysokości z akcentem na przestrzeń publiczną – wertykalne ogrody, place i funkcje publiczne. Źródło: archiwum WaiSP KAAFM.

„In-different I street” (autor: Ran Zhan)

Projekt przebudowy ulicy Yabaolu powstał na podstawie analizy ruchu pieszego w tym obszarze. Zdiagnozowano kilka typów pieszych oraz przeszkody fizyczne (np. metalowe barierki). Obecnie ulica jest przypadkowym rozwiązaniem komunikacyjnym i nie tworzy przestrzeni wspólnych, implikujących interakcje międzyspołeczne. Nie ma czytelnego układu przestrzennego, co dodatkowo utrudnia te relacje (il. 22).

Celem projektu jest kreacja obszaru, w którym wielokulturowa społeczność będzie mogła współuczestniczyć w przestrzeni, przechodząc przez poszczególne sekcje ulicy oferujące różne rozwiązania formalne. Unikatowy układ funkcji i atrakcyjność rozwiązań mają za zadanie zdynamizować ruch uliczny i w konsekwencji doprowadzić do rozwoju dzielnicy. Środkiem architektonicznym jest tu szereg różnorodnych, wielokondygnacyjnych przestrzeni o różnych formach i funkcjach, tworzący zaprojektowany „labirynt”.

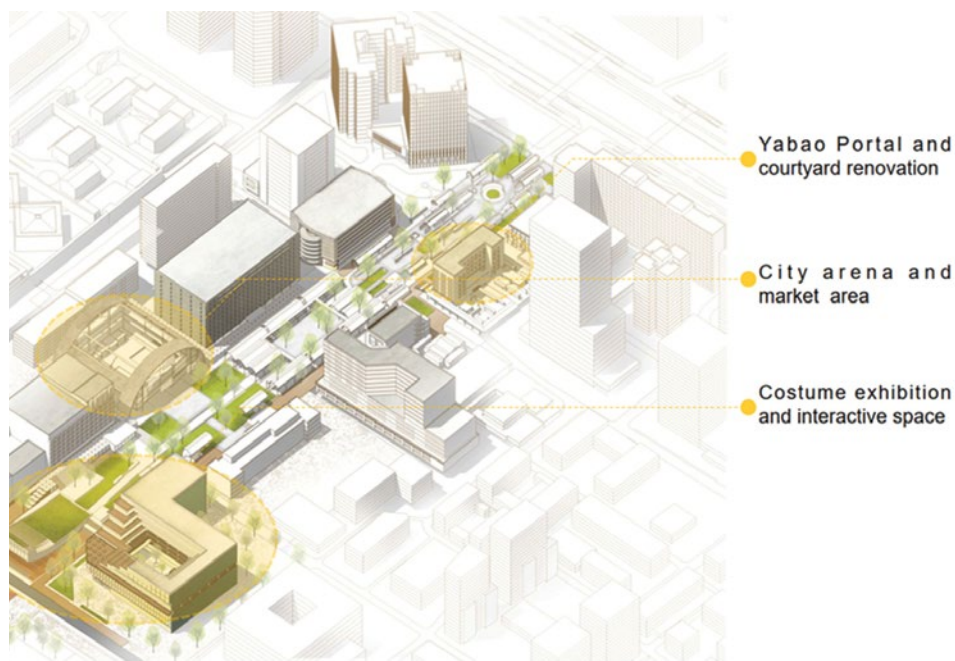

Il. 22. Projekt studenta Ran Zhan „In-different I street” – aksonometria oraz schematy urbanistyczne obrazujące ideę proponowanego układu komunikacyjnego, zakładającą wprowadzenie nowych funkcji i przestrzeni publicznych. Źródło: archiwum WaiSP KAAFM.

„Stage Avenue” (autorzy: Ziyu Xu, Ao Ma, Shu Chen)

Koncepcja opiera się na podkreśleniu połączenia ulicy Yabaolu z Ritan Parkiem poprzez oznaczenie potencjalnych stref centrów rewitalizacji: strefy wejścia od strony parku w ulicę Yabaolu, strefy aktywności pośrodku ulicy i strefy zabudowy biurowej przy jej końcu. Poszczególne obszary stanowią węzły funkcjonalne związane z prezentacją mody.

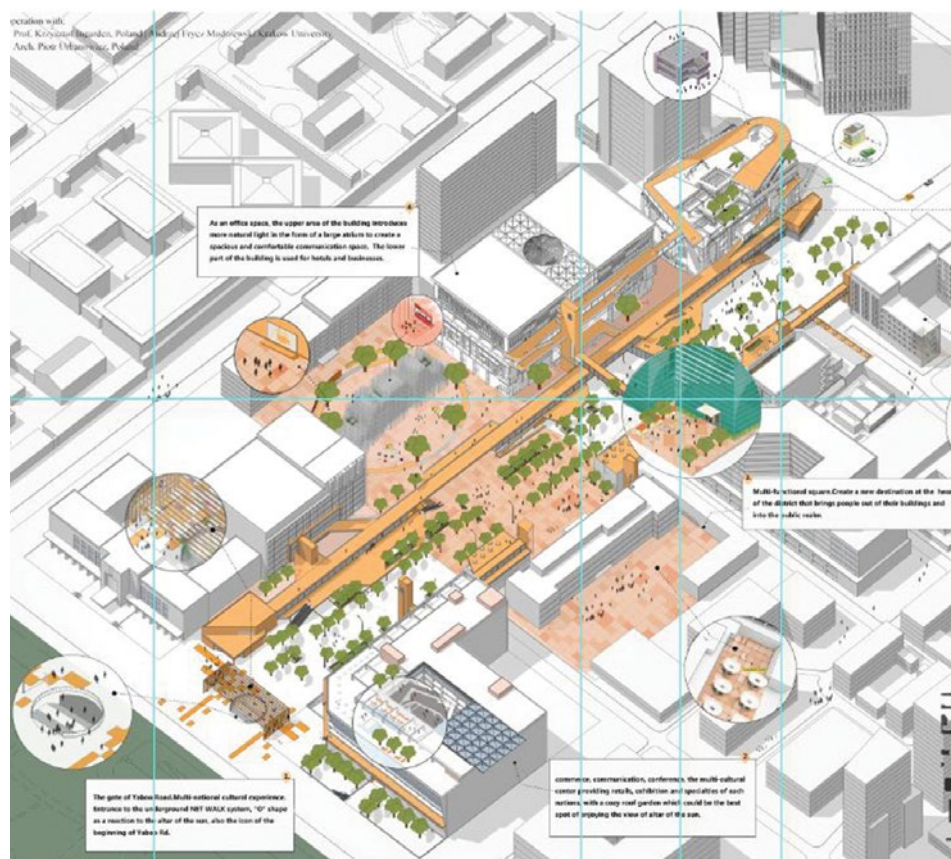
W celu aktywizacji kwartału zabudowy zaprojektowano pasaż odchodzące od głównej osi ulicy, w których zlokalizowano funkcje związane z szeroko pojętą kulturą i kreatywnym przemysłem modowym oraz funkcje uzupełniające, jak usługi turystyczne, hotelarskie i kulinarne. Zaprojektowano też City Wandering System – ścieżkę prowadzącą przez historyczne miejsca dzielnicy. Strefy podzielono na prywatne i publiczne o różnej skali i hierarchii dostępu, dzięki czemu zróżnicowano dynamikę ruchu i aktywności. Otwarte przyziemia galerii (Costume Culture Display), targowiska (Market Space), publiczna przestrzeń pokazowa (Urban Stare & Wandering Space), specjalne miejsce (róg) do spotkań (Corner Commercial Space), otwarty zielony dach (Open Green Slope) to formy, z których przechodnie, pracownicy, designerzy, przedsiębiorcy i turyści – „aktorzy” miejsca mogą korzystać, znajdując dla siebie idealne formy przestrzenne i funkcjonalne (il. 23).

Il. 23. Projekt studentów Ziyu Xu, Ao Ma, Shu Chen „Stage Avenue” – aksonometria obrazująca główne założenia idei projektu, tj. wskazanie nowych ważnych obszarów funkcjonalnych mających na celu aktywizację ulicy Yabaolu. Źródło: archiwum WAI SP KAAFM.

„Net Walk” (autorzy: Yun Tan, Zhuo Li, Kan Di)

Obserwacja i analiza warunków przestrzennych ulicy Yabaolu zdecydowały o przyjętych rozwiązaniach projektowych. Autorzy koncepcji uznali, że ulica jest zbyt szeroka, aby można było przeznaczyć ją tylko dla pieszych, dlatego przyjęto następujące strategie: ruch samochodowy zostanie ograniczony do minimum, a wprowadzony pasaż handlowy na trzech poziomach będzie łączył handel, rekreację, galerie, transport i inne funkcje, które poprawią skalę ulicy. Do szczegółowego projektu rewitalizacji i przebudowy wybrano trzy ośrodki – istniejące budynki determinujące postsocjalistyczny wizerunek ulicy. W wymienionych ośrodkach zaprojektowano nowe, zróżnicowane funkcje, doświetlono budynki, wprowadzono place oraz zielone dachy. We wschodniej części ulicy zaprojektowano bramę akcentującą wejście do nowej części dzielnicy Chaoyang (il. 24).

Il. 24. Projekt studentów Yun Tan, Zhuo Li, Kan Di „Net Walk” – schemat urbanistyczny; układ komunikacji wraz z wyznaczonymi strefami funkcjonalnymi o charakterze publicznym. Źródło: archiwum WaiSP KAAFM.

Meczet Nanxiapo – III obszar projektowy

Rys historyczny

W północno-zachodniej części ulicy Yabaolu znajduje się meczet Nanxiapo, uzupełniający multikulturowy charakter kwartału⁴¹. Historia muzułmanów w Chinach sięga VII w. i wywodzi się z handlu wzdłuż Jedwabnego Szlaku. Obecnie Chiny zamieszkuje ok. 23 mln muzułmanów (w tym mniejszość Hui i Ujgurzy⁴²), a w kraju znajduje się ok. 35 tys. meczetów, w tym osiem w samym Pekinie. Największy, najstarszy i charakterystyczny dla architektury muzułmańskiej w Chinach meczet to Niujie w dzielnicy Xuanwu na północy miasta, zbudowany w X w.

Meczet Nanxiapo to niewielki i jedyny ocalały w dzielnicy Chaoyang meczet – pozostałe zostały wyburzone w czasie rewolucji kulturalnej. Zbudowany przez muzułmanów Hui za panowania cesarza Guanxu z dynastii Qing ma ponad 300-letnią historię. Obecnie jest aktywnie użytkowany jako miejsce spotkań i modlitw społeczności muzułmańskiej oraz miejsce pogrzebów. W jego okolicy znajdują się również restauracje i bary z tradycyjną kuchnią arabską.

Bryła meczetu to prostopadłościenna, jednokondygnacyjna forma zwieńczona charakterystycznym chińskim dachem pokrytym dachówką. We wnętrzu znajduje się sala główna, mieszcząca 800 osób, oraz symetryczne sale północna i południowa. Wewnętrzna dekoracja sali modlitewnej charakteryzuje się typowo arabskim stylem, podczas gdy zewnętrznie budynku to tradycyjna architektura chińska. We wnętrzu sali modlitewnej Chińczycy dostosowali wpływy arabskie do własnych potrzeb: islamska kaligrafia jest otoczona stylizowanymi wzorami kwiatów lotosu widocznymi na belkach. Zewnętrzny dziedziniec również służy modlitwom i spotkaniom. Meczet jest ciekawym połączeniem chińskiego i arabskiego stylu architektonicznego.

Od strony zachodniej meczet Nanxiapo otoczony jest wysokimi murami i ścisłą zabudową o zróżnicowanej funkcji, wysokości i stylistyce nieodbiegającej od zabudowy ulicy Yabaolu. Jego bryła, jako jedna z niewielu zabytkowych w tej części dzielnicy, nie wyróżnia się w pierzei zabudowy. Jest on ukryty wśród zabudowy chaotycznej, o bardzo niskim standardzie technicznym (il. 25). Szczególną uwagę zwracają zaskakująco duże różnice w wysokości otaczających go budynków o bardzo różnej funkcji.

⁴¹ Informacje dotyczące historii meczetu Nanxiapo pochodzą z materiałów przekazanych przez prof. Wanga Lu z Tsinghua University oraz z publikacji Wenfei Wang, Shangyi Zhou, C.C. Fan, *Growth and Decline of Muslim Hui Enclaves in Beijing*, „Eurasian Geography and Economics” 2002, vol. 43, issue 2, s. 104–122, <https://doi.org/10.1080/10889388.2002.10641195>.

⁴² „Ujgur” pochodzi od starotureckiego słowa *Uyru*, co dosłownie oznacza „zjednoczeni”. W starożytności Ujgurów uważano za członków rasy tureckiej. Informacje o nich zawierają średniowieczne źródła chińskie, arabskie, perskie oraz europejskie. Ujgurzy mieszkają głównie w Sinciang, gdzie w 2010 r. ich liczba wynosiła ok. 10 mln. Obecnie Ujgurzy w większości zamieszkują Ujgurski Autonomiczny Region Xinjiang.

Il. 25. Meczet Nanxiapo z 300-letnią tradycją jest jedynym działającym meczetem w dzielnicy w tej części Pekinu. Obok działalności religijnej prowadzona jest w nim również działalność edukacyjna i gastronomiczna. Źródło: z archiwum autorki K.B.-P.

Stan istniejący – obserwacje

Meczet z dziedzińcem – w gęstej zabudowie ulicy Yabaolu – stanowi oazę innego, XIX-wiecznego świata. Wraz z najbliższą zabudową tworzy zamknięty świecko-religijny konglomerat osadzony w tradycji chińskiego islamu. Wyznanie religii i pielęgnowanie tradycji, także tej muzułmańskiej, należało w Chinach do działań zakazanych. Odrodzenie społeczności islamskiej, uczestnictwo w obrządku oraz przywrócenie tradycji jest stosunkowo nową możliwością kulturowo-społeczną. Działania te mają charakter społeczny, spontaniczny, oddolny i realizowane są przy ograniczonych możliwościach ekonomicznych i gospodarczych. Perspektywa zmian związana z asymilacją środowiska z pozostałą wielokulturową społecznością dzielnicy wymaga przede wszystkim działań projektowych, związanych z reorganizacją przestrzeni publicznych.

Określenie obszarów interwencji architektonicznych

W wyniku analizy architektoniczno-urbanistycznej i spotkania z imamem – przedstawicielem środowiska muzułmańskiego, chińscy i polscy studenci oraz kadra naukowa wyłonili kilka aspektów, które powinny być przedmiotem szczegółowych interwencji architektonicznych:

- 1) podkreślenie i zaakcentowanie fasady frontowej meczetu w pierzei ulicy,
- 2) konserwacja i uporządkowanie zabytkowej części meczetu wraz z dziedzińcem,
- 3) zaprojektowanie części mieszkalno-użytkowej związanej z aktywnością społeczności muzułmańskiej,
- 4) wprowadzenie zieleni,
- 5) wyłonienie optymalnych decyzji komunikacyjnych,
- 6) zaprojektowanie wspólnych przestrzeni publicznych integrujących kulturowo i społecznie zróżnicowane społeczności chińskiej kultury,
- 7) wyeksponowanie i popularyzacja obiektu jako elementu kultury i kultu religijnego w dzielnicy Chaoyang w Pekinie.

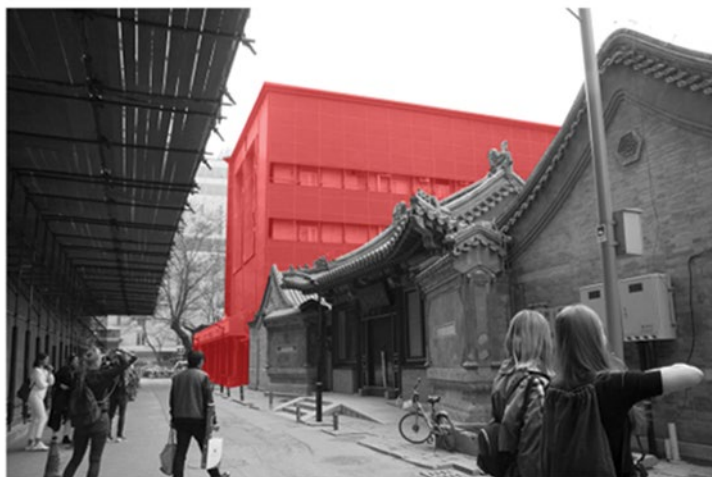
Proponowane rozwiązania architektoniczne

Grupa polskich studentów (zespół: Dagmara Musialska, Klaudia Wcisło, Maciej Chowan) opracowująca temat obszaru meczetu Nanxiapo współpracowała ściśle ze studentami przygotowującymi projekt rewaloryzacji ulicy Yabaolu (zespół: Dagmara Musialska, Tomasz Jałocha, Wiktoria Pawlik). Projekt został podzielony przez autorów na trzy strefy: strefę integracyjną – ogrodu, strefę zabytkowego meczetu wraz z wejściem i strefę nowej zabudowy uzupełniającej funkcje meczetu. Przedstawione poniżej rozwiązania są odpowiedzią na przeprowadzoną analizę obszaru i tworzą jedną koncepcję projektową.

„Nanxiapo Mosque” (autorka: Dagmara Musialska)

Projekt ogranicza się do wskazań modernizacji strefy wejściowej do zabytkowego meczetu, która znajduje się w bocznej ulicy, prostopadłej do ulicy Yabaolu. Utrzymanie tajemniczego, sakralnego ducha miejsca XIX-wiecznego meczetu jest priorytetem rozwiązania, akcentującym jedynie wejście do meczetu jako dominantę pierzei. Autorka zdecydowała o wyburzeniu otaczających meczet wysokich budynków, planując najbliższą zabudowę jako niską i dopełniając całość zielenią (il. 26).

PRESENT SURROUNDING OF NANXIAPO MOSQUE

PROPOSAL OF A NEW NANXIAPO MOSQUE

Il. 26. Projekty studentki Dagmary Musialskiej – wizualizacje stanu istniejącego i projektowanego meczetu Nanxiapo oraz jego otoczenia wraz z rewitalizacją przestrzeni wokół; wprowadzenie zieleni jako tła dla głównej funkcji meczetu. Źródło: archiwum WAI SP KAAFM.

„Islamic Garden” (autorka: Klaudia Weisło)

Jako główny zabieg kompozycyjny integrujący meczet ze świecką przestrzenią ulicy Yabaolu, zaprojektowano reprezentacyjny ogród przed budynkiem. Kształt nawiązuje do symbolu islamskiego *Rub el Hizb*⁴³, wywodzącego się z arabskiej kaligrafii, i przedstawia dwa nałożone na siebie i obrócone względem siebie o 45 stopni kwadraty z wyznaczonym owalnym centrum. Znak graficzny oddaje symbolicznie ideę spotkania wielu kultur, a geometria – plan ogrodu.

Centrum założenia to fontanna ze szklanymi ławkami i lekką konstrukcją po której spływa woda. Zróżnicowana roślinność w najbliższym sąsiedztwie fontanny i w poszczególnych kwaterach wyznacza odrębne przestrzenie. W ogrodzie umieszczono most i bramę, które prowadzą na dziedziniec meczetu – do strefy sacrum. Zaprojektowana zielona przestrzeń publiczna w postaci ogrodu opartego na wzorach islamskich ma spełniać rolę reprezentacyjną, ale przede wszystkim być miejscem integracji społeczności muzułmańskiej z wielokulturową społecznością dzielnicy (il. 27).

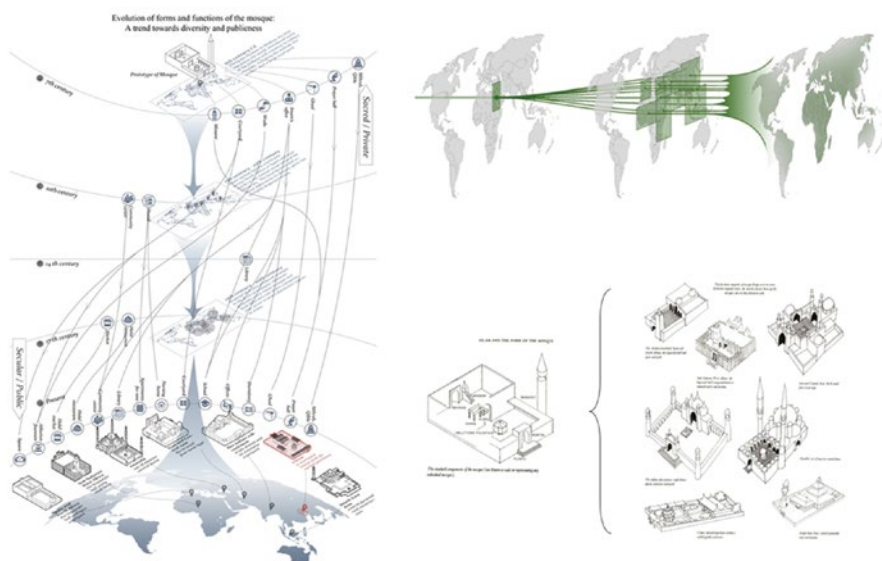
Il. 27. Projekty studentki Klaudii Weisło „Islamic Garden” – widoki aksonometryczne obrazujące założenie autorki, tj. wprowadzenie ogrodu przed budynkiem meczetu. Źródło: archiwum WAIŚP KAAFM.

⁴³ W języku arabskim *Rub* oznacza „jedna czwarta” a *Hizb* „grupę”.

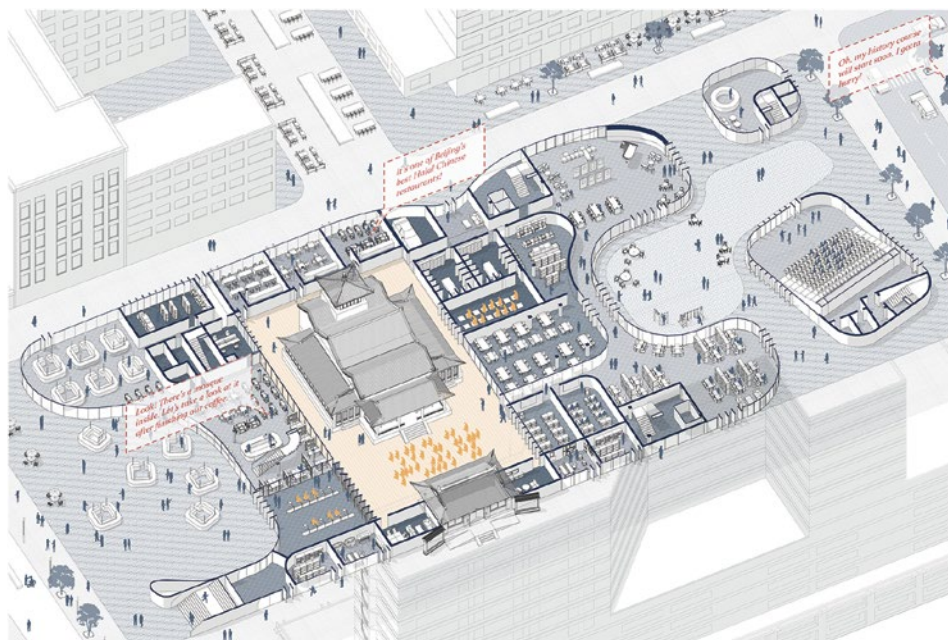
„Moresque” (autorzy: Haomo Jiang, Yeti Shang, Zhuoer Mu)

Projekt został przygotowany jako jednorodna koncepcja integrująca przestrzenie otaczające centrum, które stanowi zabytkowy meczet. Studenci rozpoczęli prace od badań nad historią islamu w Pekinie i w Chinach oraz nad prototypami chińskich meczetów (il. 28). W wyniku analiz zaproponowali stworzenie kulturowej strefy buforowej wokół meczetu. Przekształcając ściany dziedzinyca w interaktywną przestrzeń stanowiącą przejście między świeckim kontekstem meczetu a religijnym rdzeniem, projekt ma na celu wyrażenie duchowych i społeczno-kulturowych potrzeb społeczności, ułatwienie dialogu międzykulturowego i osiągnięcie większej asymilacji wielokulturowej dzielnicy Pekinu.

Zgłębiając pojęcie sprawczości w architekturze jako krytycznej odpowiedzi na różnice kulturowe i polaryzację społeczną, projekt ma na celu znalezienie odpowiedniego współczesnego wyrazu architektonicznego, który ułatwiłby zarówno religijne, jak i świeckie działania w sąsiedztwie tradycyjnego chińskiego meczetu. „Kulturowa buforowa strefa wokół meczetu” to funkcjonalne połączenie przestrzeni publicznych i prywatnych poprzez uzupełniające się przestrzenie zewnętrzne (miejsca spotkań) i wewnętrzne (funkcje edukacyjne, ekspozycyjne, biurowe, mieszkaniowe i służby zdrowia). Koncepcja opiera się na dwóch trzykondygnacyjnych budynkach o oryginalnej formie architektonicznej, obudowujących dziedziniec, na którym pozostaje trzon założenia – meczet Nanxiapo. Współczesny wyraz architektoniczny skonstrastowany z zabytkowym charakterem miejsca zaprasza do procesu integracji kulturowej (il. 29).

Il. 28. Projekt studentów Haomo Jiang, Yeti Shang, Zhuoer Mu „Moresque” – schemat różnorodności form architektonicznych meczetów na świecie. Źródło: archiwum WAI SP KAAFM.

Il. 29. Projekt studentów Haomo Jiang, Yeti Shang, Zhuoer Mu „Moresque” – schemat funkcjonalny założenia projektu rewitalizacji obszaru meczetu Nanxiopo, czyli wprowadzenie nowej, zróżnicowanej funkcji z meczetem jako centralnym elementem układu. Źródło: archiwum WAI SP KAAFM.

Obserwacje i wnioski z warsztatów

Ze względu na odmienne uwarunkowania studiów, podział i organizację pracy studentów, polskie i chińskie projekty znacząco różniły się od siebie. Na tę sytuację miało wpływ kilka czynników, m.in. rozbieżność w doświadczeniu studentów. Studenci polscy uczestniczący w warsztatach reprezentowali różne roczniki studiów i wykonywali projekt poza regularnymi zajęciami, jako pracę dodatkową związaną z działalnością koła naukowego, zaś chińscy studenci przygotowali projekt w ramach zajęć semestralnych jednego rocznika.

Polscy studenci pracowali w grupach w ramach łączonych zagadnień projektowych. Pierwsza pięcioosobowa grupa przygotowała wspólną koncepcję modernizacji Ritan Parku, by następnie indywidualnie rozwiązywać poszczególne problemy dotyczące parku. Druga pięcioosobowa grupa opracowała koncepcję rewitalizacji ulicy Yabaolu, opierając się na podobnych do pierwszej grupy zasadach podziału pracy. W projekcie dodatkowo uwzględniono koncepcję interwencji architektonicznych w obszarze meczetu Nanxiopo.

Inną konfigurację organizacji pracy zastosowali chińscy studenci. Ich praca opierała się na indywidualnych całościowych projektach oraz pracy w trzysobowych zespołach. Dwóch studentów rozwiązywało indywidualnie koncepcję dla

Ritan Parku, a jedna osoba dla ulicy Yabaolu. Dwa pozostałe zespoły trzyosobowe również podjęły się tematu ulicy Yabaolu, a ostatni zespół zdecydował się na projekt rewitalizacji okolic meczetu. W sumie w warsztatach uczestniczyło 12 studentów chińskich.

Warto nadmienić, że zastosowany rozkład prac spowodował nierównomierne zakres opracowania projektów i utrudnił porównanie uzyskanych rezultatów. Zakres prac dla grup obu narodowości był taki sam: studenci mieli przygotować pełny projekt koncepcyjny w postaci prezentacji zawierającej analizy, rzuty, wizualizacje wykonane dowolną metodą oraz model fizyczny.

Prezentacja prac i dyskusja w postaci wspólnych warsztatów odbyła się w Krakowie na WAiSP KAAFM (il. 30). W trakcie prezentacji można było porównać różnice w uzyskanych rezultatach prac oraz w podejściu do procesu projektowego. Z punktu widzenia dydaktycznego należy żałować, że niemożliwe było połączenie studentów w grupy międzynarodowe. Wymiana doświadczeń, spostrzeżeń i wspólne budowanie koncepcji byłoby dla nich bardzo dobrym doświadczeniem, zważywszy na różne podejścia projektowe, które widoczne były przy prezentacji i dyskusji nad projektami.

Il. 30. Kadra (od prawej: Wang Lu, Wojciech Kosiński, Katarzyna Petri, Piotr Urbanowicz) wraz z polskimi i chińskimi studentami w czasie prezentacji prac i dyskusji w trakcie wspólnych warsztatów w Krakowie na Wydziale Architektury i Sztuk Pięknych KAAFM. Źródło: archiwum WAiSP KAAFM.

Projekty dotyczące Ritan Parku – obserwacje i wnioski

W projekcie „Footbridge” dotyczącym Ritan Parku polscy studenci rozpoczęli proces projektowy od całościowej analizy obszaru, wykorzystując metodę dedukcyjną „od ogółu do szczegółu” i proponując eksperymentalne rozwiązanie.

Jako główne założenie kompozycyjne zaproponowali oni wielopoziomową kładkę – most łączący wejścia oraz istotne elementy parku. Na uwagę zasługuje połączenie idei kładki z równoległe powstającą koncepcją przebudowy ulicy w projekcie „Yabaolu Road”, przygotowywaną przez drugą studencką grupę. Dzięki takiej współpracy powstał komplementarny projekt obejmujący trzy obszary, z przewodnią osnową kompozycyjną – wielopoziomową ścieżką łączącą odmienne przestrzenie, tym samym tworzący jednorodną artystyczną wizję.

Poza kompozycyjnym rdzeniem koncepcji, studenci indywidualnie opracowali dodatkowe interwencje architektoniczne na terenie parku. Warto wyróżnić tu projekty odnoszące się do chińskiej tradycji, poszukujące subtelnych rozwiązań podkreślających rekreacyjny charakter miejsca z zabiegami działającymi na proces zmysłowej percepcji przestrzeni. Jest to widoczne w projekcie „Water Path”, w którym na podstawie obserwacji zachowań ludzkich zaprojektowano sensualną kładkę na wodzie, dającą możliwość kontaktu bezpośrednio z przyrodą, a także w koncepcji „Thai-chi Zone”, w której bambusowy las wydziela strefy ćwiczeń, nawiązując do natury chińskiego krajobrazu. Projekt „The Tea House” bazuje na tradycyjnym budownictwie chińskim z efektownym wykorzystaniem wody.

Podobną wrażliwość wykazali chińscy studenci w projekcie „Activatedge – The Activation Design of The Border of Ritan Park”, odwołując się do tradycyjnych form budownictwa chińskiego i wykorzystując wzajemnie relacje uzupełniających się przestrzeni połączonych dziedzińców w celu budowy atmosfery spokoju i rekreacji. Studenci chińscy zrezygnowali z interwencji w samym parku; ich działania ograniczyły się jedynie do wybranych fragmentów przebudowy jego obrzeży, pozostawiając istniejący układ parku bez zmian.

Projekty dotyczące ulicy Yabaolu – obserwacje i wnioski

Organizatorzy warsztatów podkreślili, że departamenty rządowe dokładają wszelkich starań, aby przekształcić rynek Yabaolu w wysokiej klasy dzielnicę, wspomagającą w sprawach zagranicznych międzynarodową wymianę naukową, technologiczną i kulturalną oraz międzynarodowe przedsiębiorstwa i organizacje. Celem badań i projektów była próba modernizacji kwartału i nadanie mu współczesnego, wielkomiejskiego wyrazu.

W projekcie „Yabaolu Road” polskich studentów znów widoczne jest zastosowanie metody indukcyjnej „od ogółu do szczegółu”. Analiza urbanistyczna pozwoliła podjąć decyzje dotyczące skali, układu komunikacyjnego i funkcji planowanych działań projektowych. Metodyczne, modernistyczne podejście spowodowało powstanie architektury ponadkontekstualnej, nieodnoszącej się wprost do lokalnych problemów, lecz proponującej nowe wytyczne. Studenci zdecydowali się na atrakcyjną formę architektury, zakładając jej rolę jako generującą procesy

społeczne, ekonomiczne i gospodarcze porównywalne z „efektem Bilbao”. Studentom przyświecała wspólna idea połączenia obszarów w jeden organizm urbanistyczny, nacechowany przewodnim elementem kompozycyjnym w postaci wielopoziomowej ścieżki, jako wielofunkcyjnej przestrzeni publicznej spełniającej rolę integracji zarówno stylistycznej, jak i społecznej. Takie podejście wynikało ze wspólnej pracy warsztatowej całej grupy i pomimo zindywidualizowania poszczególnych projektów stworzyło ono wspólną nową wizję miejsca.

W przeciwieństwie do zespołu polskiego zespół chiński rozważał przekształcenia ulicy Yabaolu w innym ujęciu. Pracę rozpoczęto od wnikliwej analizy szczegółów poszczególnych lokalizacji, badano kontekst miejsca oraz diagnozowano problemy i zagadnienia. Badania stały się impulsem do prac projektowych i zaczątkiem później rozwijanej koncepcji. Metoda indukcyjna „od szczegółu do ogółu” pozwoliła na przeprowadzenie różnych doświadczeń projektowych.

W projektach takie podejście jest wyraźnie widoczne. W „Stage Avenue” autorzy, opierając się na historii miejsca związanej z modą i jej komercyjnej przeszłości, rozwinęli system „scen” związanych z ekspozycją i prezentacją przemysłu modowego. W projekcie „Net Walk” rozważano zagadnienia możliwości przebudowy budynków i przekształceń przestrzeni publicznych na podstawie systemu dodatkowych placów i wielopoziomowej ścieżki, podobnej do tej zaprojektowanej przez polską grupę. W „In-different street” osnowę projektu stanowiło konkretne zagadnienie rozwiązywania komunikacji pomiędzy różnymi uczestnikami ruchu pieszego w tym rejonie. Pomimo tak niewielkiego obszaru zdiagnozowano wiele problemów i próbowano rozwiązać je w procesie projektowym. Koncepcje architektoniczne, które zostały „wygenerowane” na podstawie zagadnień, w znacznym stopniu różniły się od siebie rozwiązaniami i pokazywały różne podejścia stylistyczne.

Elementem projektowym łączącym wszystkie projekty chińskie i polskie była wyraźna potrzeba zaakcentowania kompozycyjnego początku przestrzeni ulicy Yabaolu w jej wschodniej części. Stosowano różne elementy – tradycyjną bramę, budynek jako dominantę wejścia czy widokową platformę.

Projekty dotyczące meczetu Nanxiapo – obserwacje i wnioski

Przekształcenie zdegradowanego kwartału zabudowy wokół meczetu Nanxiapo wymagało nie tylko rozwiązań architektonicznych, ale również stymulacji działań społecznych. Problem integracji chińskich muzułmanów oraz podkreślenie ich obecności w społeczeństwie dzielnicy i miasta były głównymi wyzwaniami projektowymi zarówno dla polskich, jak i chińskich studentów.

Obecnie meczet Nanxiapo jest odwiedzany głównie przez miejscową ludność i jest mało znany osobom postronnym, pomimo swoich unikalnych cech i dobrej lokalizacji. Poprzez rewaloryzację i rozbudowę meczetu i jego otoczenia projekt

ma na celu zbadanie potencjału Nanxiapo i umożliwienie innym użytkownikom poznania muzułmanów i ich kultury oraz stworzenie obszaru międzynarodowej różnorodności.

Projekt polskiej studentki „Islamic Garden” oparty został na wprowadzeniu geometrycznego ogrodu w przestrzeń publiczną. Miejsce to, w symboliczny sposób odnoszące się do tradycji islamu, ma podkreślić wagę obszaru oraz zaakcentować wejście do strefy sacrum zabytkowego meczetu. Operowanie zielenią jako elementem kompozycji widoczne jest również we wskazówkach w projekcie „Nanxiapo Mosque” studentki Dagmary Musialskiej. Polski projekt wkomponowuje się w całościowy projekt „Yabaolu Road”, choć nie akcentuje wyrazistej kompozycji i wydobywania wzajemnych relacji pomiędzy trzema planowanymi obiektami: ogrodem, meczetem a centrum kultury arabskiej, które tworzą mocny układ przestrzenny.

Chińscy studenci podeszli do tematu i obszaru według metody „od szczegółu do ogółu”, określając problem poprzez dokonanie szczegółowej analizy funkcjonalnej i przestrzennej istniejących historycznych meczetów w Pekinie, a także form ze światowego dziedzictwa islamskiej kultury. W projekcie „Moresque” analiza pozwoliła na prawidłowe dyspozycje funkcjonalno-przestrzenne w koncepcji, opierając się na znajomości funkcjonowania i potrzebach społeczności muzułmańskiej. Dzięki temu powstał projekt dojrzały, dający rozwiązania integracji społecznej o ciekawej architekturze rozdzielającej strefę sacrum od profanum.

Podsumowanie

Tematyka polsko-chińskich warsztatów wpisała się w obecną, zróżnicowaną problematykę urbanistycznych zagadnień w Chinach, ze względu na wielowątkowość podejść i nacisk na konserwację dziedzictwa kulturowego. Lokalizacja projektów w zróżnicowanej estetycznie, kulturowo i przestrzennie dzielnicy Chaoyang w Pekinie pozwoliła studentom przeanalizować niejednoznaczną tkankę urbanistyczną w praktyczny sposób.

Plany i dyskusje dotyczące rozwoju dzielnicy Chaoyang i jej poszczególnych kwartałów są obecnie procedowane na poziomie planistycznym przez chiński Urząd Planowania. Wszelkie decyzje dotyczące wizji urbanistycznej Pekinu i Chin są podporządkowane polityce prowadzonej przez partię rządzącą. Tom Dyckhoff w książce *Epoka spektaklu. Perypetie architektury i miasta XXI wieku* zwraca uwagę na obecną w chińskiej architekturze i urbanistyce tendencję zwrócenia się w kierunku tradycji i lokalności, przedkładając te cechy nad ekstrawagancję i kosmopolityzm, na których opierała się architektura lat 90. i początku XXI w.⁴⁴ Dyckhoff pisze:

⁴⁴ Por. przypis 13.

[...] w 2016 roku w napadzie estetycznego protekcjonalizmu, chińska Rada Państwa opublikowała dyrektywę zakazującą architektury „dziwnej” oraz „nadwymiarowej, ksenocentrycznej i ekscentrycznej” [...], uważa się, że takie projekty gryzą się z chińską tradycją. Według dekretu Rady Państwowej nowa architektura ma być „odpowiednia, ekonomiczna, przyjazna środowisku i przyjemna dla oka”, choć dla czyjego oka i co to znaczy przyjemna – nie zostało konkretnie powiedziane⁴⁵.

Opisany powyżej programowy zwrot ku tradycji i kulturze wyraźnie rysuje się w architekturze współczesnego Pekinu. Pekin przyjął program renowacji starego miasta („plan przedefiniowania” – *blueprint for redefining*) w obrębie historycznych murów na lata 2016–2035. Zdecydowanie odczuwalne jest, że proces ten już się rozpoczął⁴⁶. Dbłość o ochronę i konserwację dziedzictwa kultury, odbudowa i przebudowa pozostałości zrujnowanej zabudowy śródmiejskiej – hutongów, odnowa i rekonstrukcja dzielnic w stylu „starych Chin” to widoczne działania obejmujące również szeroko rozumianą kulturę. Interwencje architektoniczne czy urbanistyczne to konsekwencja przemyślanego programu planistycznego integrującego wiele dziedzin życia.

Koncepcje polskich i chińskich projektów studenckich w ramach warsztatów nad rewitalizacją obszaru meczetu Nanxiopo czy odbudową Ritan Parku oscylują wokół tych zagadnień. Wpisują się w kierunek poszukiwania chińskich śladów historii i kultury, reinterpretując je na współczesny język architektury i odpowiadając na obecne potrzeby. W projektach widać poszukiwanie nowego kontekstu projektowego w stylu filozofii Wang Shu – pierwszego chińskiego laureata nagrody Pritzкера z 2012 r. Jury doceniło jego twórczość za „[...] unikalne połączenie tradycyjnego rozumienia, eksperymentalnej taktyki budowlanej i intensywnych badań stanowiących podstawę projektów architektonicznych [...]”, a także za „[...] krytyczną ocenę udziału zawodu architekta w wyburzaniu i niszczeniu dużych obszarów miejskich”; doceniono również, że „[...] zamiast szukać inspiracji w kierunku Zachodu, jak robi to wielu współczesnych Shu, jego prace są zakorzenione w kontekście chińskiej historii i kultury”⁴⁷.

Studenci mogli w praktyce doświadczyć wielkomiejskiej wizji pekińskiej dzielnicy Chaoyang, analizując i projektując jej obszar na przykładzie ulicy Yabaolu. Poprzez obserwację przeobrażania dzielnicy, a tym samym dostrzeżenie jej problemów przestrzennych, potrafili oni docenić wagę i konieczność ich rozwiązania. Wielowarstwowa i wielowątkowa analiza pozwoliła im na

⁴⁵ T. Dyckhoff, *Epoka spektaklu. Perypetie architektury i miasta XXI*, tłum. z ang. A. Rasmus-Zgorzelska, Karakter, Kraków 2018, s. 18.

⁴⁶ S. Leng, *Beijing unveils grand plan to protect old town, as China's capital looks for a new landscape*, „South China Morning Post”, 31.12.2019, <https://www.scmp.com/economy/china-economy/article/3044115/beijing-unveils-grand-plan-protect-old-town-chinas-capital> [dostęp: 28.09.2022].

⁴⁷ The Pritzker Architecture Prize, *Biography: Wang Shu*, <https://www.pritzkerprize.com/biography-wang-shu> [dostęp: 28.09.2022]. Tłum. K.B.P.

zaprezentowanie kilku rozwiązań na podstawie różnych zagadnień. Projekty różniły się narracją i estetyką, niemniej cele zostały osiągnięte. Powstała współczesna ulica z metropolitarną architekturą, podkreślająca związek z pobliskim parkiem, z ciekawie rozwiązanymi przestrzeniami publicznymi, uzupełniona tradycyjną zielenią i wertykalnymi ogrodami, integrująca muzułmański kwartał z otoczeniem.

Metoda międzynarodowych warsztatów, dzięki przyjętym formułom, pozwoliła na poszerzenie wiedzy studentów i kształtowanie ich wrażliwości na aktualne problemy miasta na przykładzie Pekinu. Dzięki zaangażowaniu kadry naukowej wydziałów architektury w Pekinie i Krakowie, przedstawicieli inwestorów i urzędów pekińskich, wspólne warsztaty umożliwiły poznanie realnych i aktualnych problemów architektoniczno-urbanistycznych osadzonych w szerszym, zintegrowanym kontekście społecznym i gospodarczym. Zastosowanie metody PBL pozwoliło na „symulację” pracy projektowej, z jaką mogą spotkać się przyszli architekci.

Problematyka projektu pekińskiego jest w tym ujęciu uniwersalna dla wielu współczesnych miast w stanie transformacji zarówno na Wschodzie, jak i na Zachodzie. Najbliższe 50 lat dla wielu miast na świecie będzie przełomowe. Problemy społeczne, migracyjne, komunikacyjne, ekologiczne, technologiczne (przechowywanie danych, inżynieria genetyczna czy sztuczna inteligencja) i dostosowanie się do nowych wyzwań będą wymagały przewartościowania sposobu myślenia o mieście i potrzebach jego mieszkańców. Przykład Pekinu pokazuje skalę urbanizacji i problemy przededefiniowania sposobu projektowania i planowania.

Ukazanie studentom zależności i różnic wynikających ze złożoności podjętych tematów oraz ich działania projektowe w celu rozwiązania konkretnych problemów były podstawowymi założeniami warsztatów. Pozostaje mieć nadzieję, że zaowocują one szerszym postrzeganiem przez przyszłych architektów procesu projektowego. Procesu będącego sztuką synergii optymalnych rozwiązań funkcjonalno-przestrzennych z uwzględnieniem najszerzej rozumianych wymagań zewnętrznych oraz potrzeb użytkowników w ramach wypracowanej koncepcji.

Bibliografia

- Barker N., *Ten of Beijing's most significant contemporary buildings*, „Dezeen”, 15.03.2022, <https://www.dezeen.com/2022/03/15/beijing-buildings-architecture-china/> [dostęp: 17.07.2022].
- Bridges A., *Problem based learning in architectural education*, s. 755–761, <https://itc.scix.net/pdfs/w78-2007-116-049-Bridges-b.pdf> [dostęp: 30.08.2022].
- Chaoyang District. Monuments and Hotspots*, last updated 2.07.2017, <http://www.drben.net/ChinaReport/Beijing/Landmarks-Hotspots/Chaoyang/>

- Beijing-Landmarks-Hotspots-ChaoyangDistrict.html/https://www.chinadaily.com.cn/travel/2012-03/08/content_14789054.htm [dostęp: 30.08.2022].
- Craciun M., *Ideology Shenzen*, [w:] *Great Leap Forward: Harvard Design School project on the city*, eds. Ch.J. Chung, J. Inaba, R. Koolhaas, Sze Tsung Leong, design A. Chung, commentary Qingyun Ma, Taschen, Köln 2001, s. 44–155.
- Dyckhoff T., *Epoka spektaklu. Perypetie architektury i miasta XXI wieku*, tłum. z ang. A. Rasmus-Zgorzelska, Karakter, Kraków 2018.
- Economic Development Areas in Beijing. Summary Information*, Swiss Business Hub China, Beijing, January 2013, https://www.sinoptic.ch/textes/eco/2013/201301_SBH.China_Beijing_Development.zones_1301.pdf [dostęp: 30.08.2022].
- Gao Fumao, *Stories from Yabao Lu*, „Global Times”, 9.08.2010, <https://www.globaltimes.cn/content/561213.shtml> [dostęp: 30.08.2022].
- Great Leap Forward: Harvard Design School project on the city*, eds. Ch.J. Chung, J. Inaba, R. Koolhaas, Sze Tsung Leong, design A. Chung, commentary Qingyun Ma, Taschen, Köln 2001.
- Guzei I.S., „Russiatown” in the Center of Beijing: Russian Ethnization of the Eastern Market, „Political Science and Religion Studies” 2014, vol. 10, <http://izvestiapolit.isu.ru/en/article?id=1268> [dostęp: 30.08.2022].
- Ingarden K., *Modernizm udomowiony, współczesna architektura chińska / Localized modernism, contemporary chinese architecture*, „Teka Komisji Urbanistyki i Architektury. PAN Oddział w Krakowie” 2017, t. XLV, s. 653–659.
- Ingarden K., *Współczesna architektura chińska Drugiej Fali – Modernizm Udomowiony*, „Państwo i Społeczeństwo” 2018, nr 2, s. 95–108.
- Johnson I., *My Beijing: The Sacred City*, „New York Times”, 1.05.2017, <https://www.nytimes.com/2017/05/01/travel/beijing-china-history-sacred-city-temples-culture.html> [dostęp: 16.07.2022].
- Kosiński W., *Nauczanie projektowania – symulacja realnej praktyki zawodowej*, „Przestrzeń i Forma” 2009, nr 11, s. 7–26.
- Kosiński W., *Teoria i praktyka kreowania metropolii totalnej na przykładzie Pekinu / The Theory And Practice Of Creating A Total Metropolis The Exmple Of Beijing*, „Przestrzeń i Forma” 2015, nr 24, z. 1, s. 7–40.
- Kruczkowska M., *Xi Jinping jak Mao. Przywódca Chin promuje nowy kodeks moralny obywateli*, „Gazeta Wyborcza”, 31.10.2019, <https://wyborcza.pl/7,75399,25366592,xi-jinping-jak-mao-przywodca-chin-promuje-nowy-kodeks-moralny-obywateli.html> [dostęp: 30.08.2022].
- Kuanghan Li, *The Contemporary Value behind Chinese Heritage*, [w:] *Values in Heritage Managment: Emerging Approaches and Research Directions*, eds. E. Avrami, S. Macdonald, R. Mason, D. Myers, The Getty Conservation Institute, Los Angeles 2019, s. 97–109.
- Leng S., *Beijing unveils grand plan to protect old town, as China's capital looks for a new landscape*, „South China Morning Post”, 31.12.2019, <https://www.scmp.com/economy/china-economy/article/3044115/beijing-unveils-grand-plan-protect-old-town-chinas-capital> [dostęp: 28.09.2022].
- Li Ningning, *How is Beijing rejuvenating its old city?*, „CGTN”, 22.07.2020, <https://news.cgtn.com/news/2020-07-22/How-is-Beijing-rejuvenating-its-old-city--SiPMXte8yA/index.html> [dostęp: 30.08.2022].

- Meyer M., *The Last Days of Old Beijing: Life in the Vanishing Backstreets of a City Transformed*, Bloomsbury, New York 2009.
- Modernizm udomowiony. *Współczesna architektura chińska*, [katalog wystawy], red. A. Oleśkiewicz, tłum. J. Juruś, Muzeum Sztuki i Techniki Japońskiej Manggha, Kraków 2017.
- Multan E., *Metoda problemowa (PBL) w procesie dydaktycznym uczelni wyższej*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach. Administracja i Zarządzanie” 2017, nr 113, s. 169–184.
- Naquin S., *Peking. Temples and City Life, 1400–1900*, University of California Press, Berkeley – Los Angeles – London [cop. 2000].
- Niezabitowska E.D., *Metody i techniki badawcze w architekturze*, Wydawnictwo Politechniki Śląskiej, Gliwice 2014.
- Paszkowski Z.W., Gołębiewski J.I., *International design workshops as an intensive form of architectural education*, „World Transactions on Engineering and Technology Education” 2020, vol. 18, no. 1, s. 51–56.
- The Pritzker Architecture Prize, *Biography: Wang Shu*, <https://www.pritzkerprize.com/biography-wang-shu> [dostęp: 28.09.2022].
- Twardoch A., *Architektury nie można się nauczyć w szkole, czyli hands-on experience w edukacji architektonicznej i urbanistycznej*, „Autoportret”, 17.01.2019, <https://autoportret.pl/artykuly/architektury-nie-mozna-nauczyc-sie-w-szkole-czyli-hands-on-experience-w-edukacji-architektonicznej-i-urbanistycznej> [dostęp: 17.07.2022].
- Wenfei Wang, Shangyi Zhou, C.C. Fan, *Growth and Decline of Muslim Hui Enclaves in Beijing*, „Eurasian Geography and Economics” 2002, vol. 43, issue 2, s. 104–122, <https://doi.org/10.1080/10889388.2002.10641195>.
- Yan Huang, *Urban Spatial Patterns and Infrastructure in Beijing*, Lincoln Institute of Land Policy, October 2014, <https://www.lincolninst.edu/es/publications/articles/urban-spatial-patterns-infrastructure-beijing> [dostęp: 30.07.2022].